

Přehled technik – molekulová analýza

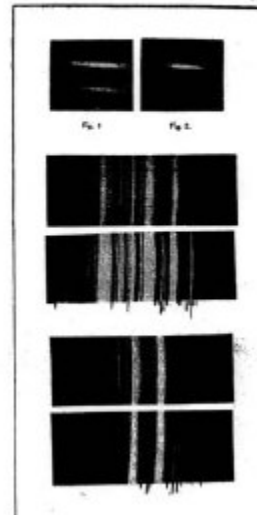
• Techniky Ramanovy spektroskopie

- Normální RS
- Resonanční RS
- SERS, SERRS, TERS

• Ramanova mikrospektroskopie

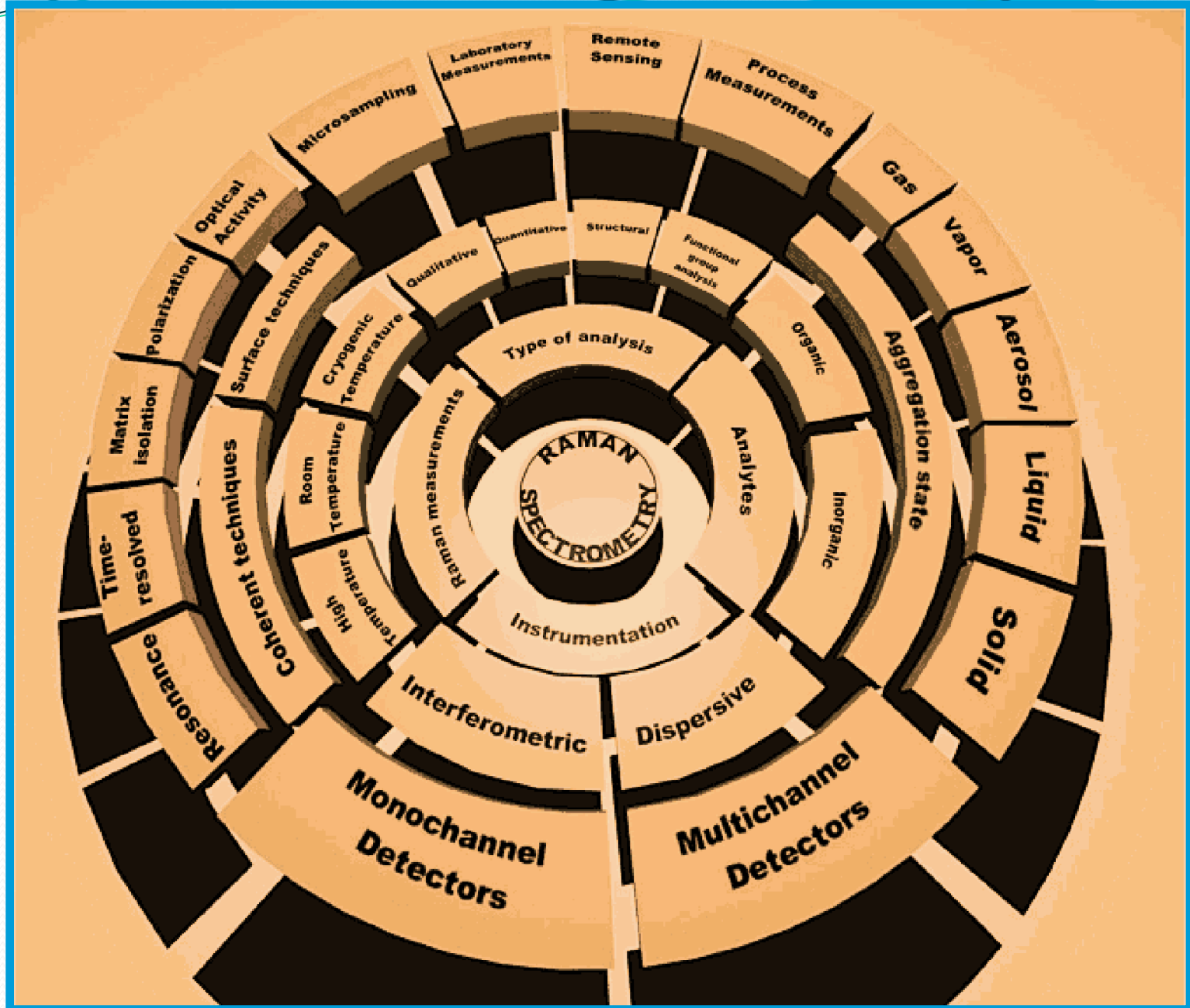
- Disperzní
- FT Ramanova
- TERS
- SNOM

Raman's Spectrograph with Photographic Plate and 1st Spectra Published in Indian Journal of Physics

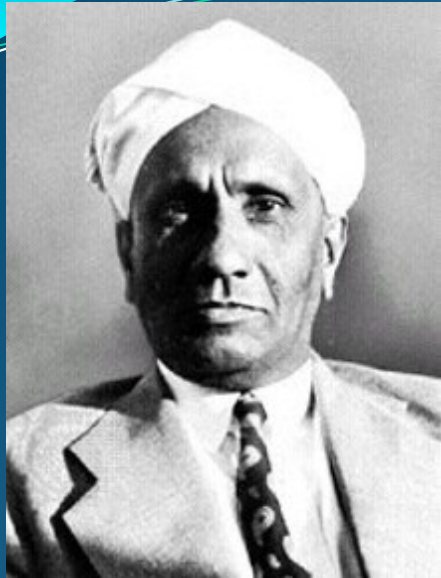

From C&E News, p. 103,
January 18, 1999

Ramanova spektrometrie

Úvod k Ramanově spektroskopii

**Sir Chandrasekhara
Venkata Raman
1888 – 1970**

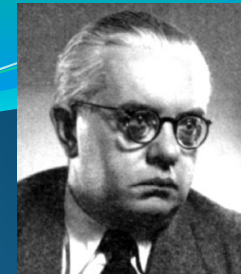
**Nobelova cena za fyziku
1930**

A New Type of Secondary Radiation

C. V. Raman and K. S. Krishnan, *Nature*, 121(3048), 501, March 31, 1928

The experiments we have made have confirmed this anticipation, and shown that in every case in which light is scattered by the molecules in dust-free liquids or gases, the diffuse radiation of the ordinary kind, having the same wave-length as the incident beam, is accompanied by a modified scattered radiation of degraded frequency.

Úvod k Ramanově spektroskopii

Důležitá jména

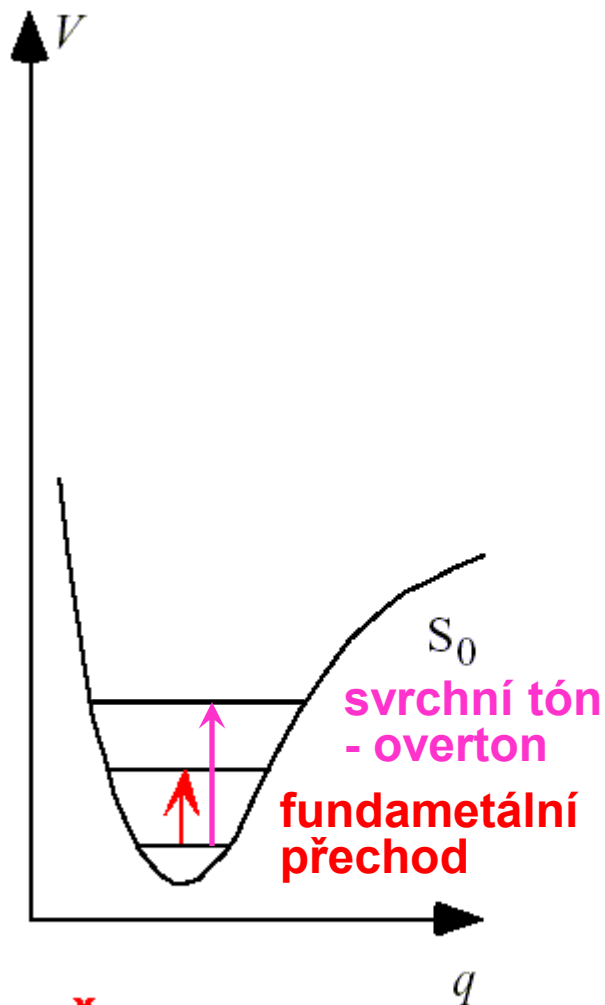
- **Adolf Gustav Stephan Smekal – 1923** – předpověď jevu – modulace monochromatického záření vnitřními frekvencemi molekuly
- **Leonid Isaakovič Mandelštam a Grigorij Samuilovič Landsberg** – podrobnější teorie a experimenty s rtuťovou výbojkou a krystalem
Landsberg G.S., Mandelstam L.I.;
Naturwissenschaften 16, (1928) 557.
- **Georg Placzek** – teorie Ramanova rozptylu,
Placzek G.; Rayleigh-Streuung und Raman-Effekt
v Handbuch der Radiologie (Marx E., editor) 2 Auflage,
Vol. VI, Part II, Leipzig, Germany 1934.
- **Gerhard Herzberg** - Molecular Spectra and Molecular Structure
Vol. 1 Diatomic Molecules, Van Nostrand, New York, USA 1939.,
Vol. 2 Infrared and Raman Spectra of Polyatomic Molecules, 1945.

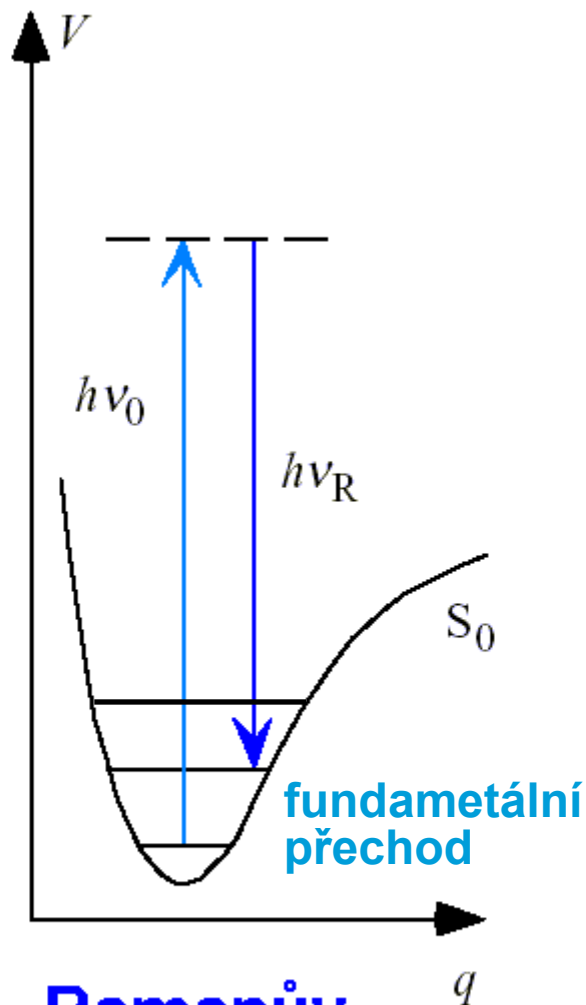
Úvod k Ramanově spektroskopii

- ❖ 60. léta 20. století – objev laseru
- ❖ 70. léta – první konstrukce Ramanova mikroskopu
- ❖ 70. léta – objev povrchem zesíleného Ramanova rozptylu (SERS)
- ❖ 80. léta – první použití mnohokanálové detekce - CCD
- ❖ 80. léta – první konstrukce FT Ramanova spektrometru
- ❖ Poslední období – miniaturizace, přenosné přístroje, TERS, kombinace s AFM, elektronovou mikroskopií, FTIR mikroskopií

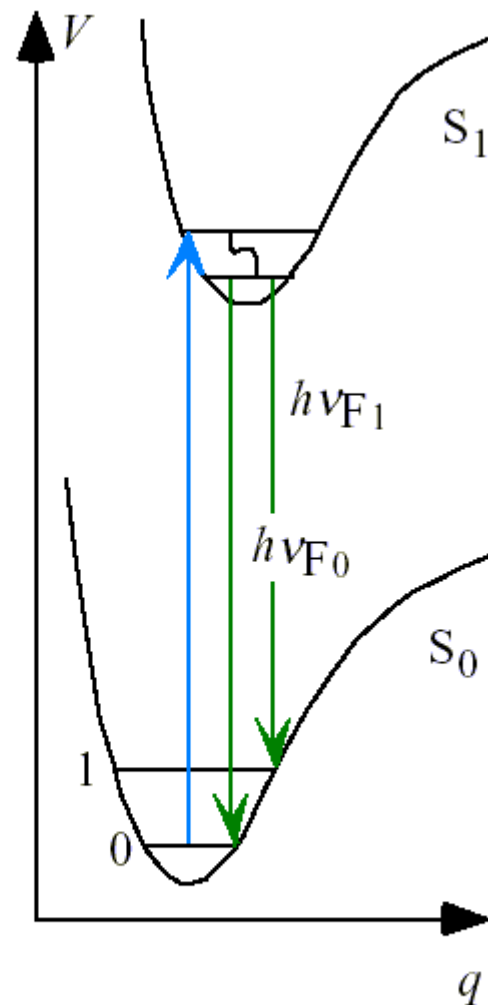
Ramanova spektrometrie

IČ absorpce

Ramanův rozptyl

Fluorescence

$$\vec{P} = \alpha \vec{E}$$

Klasické přiblížení

- Indukovaný dipólový moment
úměrný intenzitě elektrického pole

$$p_x = \alpha_{xx} E_x + \alpha_{xy} E_y + \alpha_{xz} E_z$$

$$p_y = \alpha_{yx} E_x + \alpha_{yy} E_y + \alpha_{yz} E_z$$

$$p_z = \alpha_{zx} E_x + \alpha_{zy} E_y + \alpha_{zz} E_z$$

$$p_k = \alpha_0 E_0 \cos(2\pi \nu_0 t) + \frac{1}{2} \left(\frac{\partial \alpha}{\partial q_k} \right)_0 q_k^0 E_0 \left[\cos(2\pi(\nu_0 - \nu_k)t) + \cos(2\pi(\nu_0 + \nu_k)t) \right]$$

Rayleigh Stokes anti-Stokes

Základní výběrové pravidlo

Ramanova rozptylu

změna polarizovatelnosti během vibračního pohybu

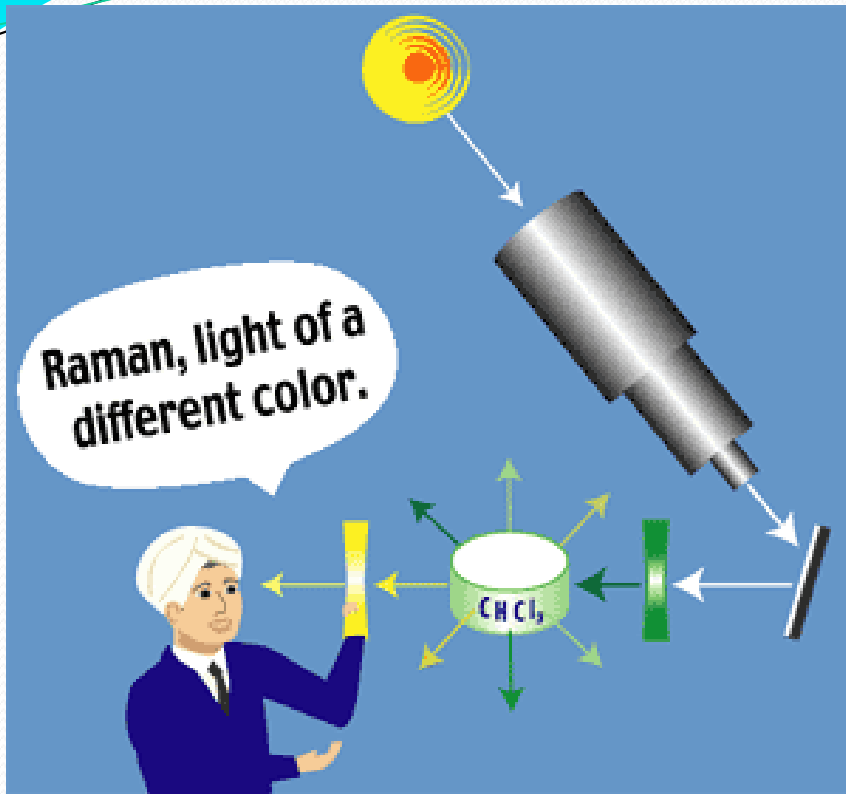
$$\frac{\partial \alpha}{\partial q} \neq 0$$

Ramanova spektrometrie

- **možnost měření ve vodném prostředí**
  - ↳ nízká intenzita Ramanova rozptylu pro vodu
  - ↳ používané optické materiály nejsou citlivé na vlhkost
- **možnost měření ve skleněných nádobách**
  - ↳ měření v uzavřených ampulích - např. pod vakuem
- **snadné využití skelné vláknové optiky**
- **minimální požadavky na úpravu pevných vzorků**
- **intenzivní pásy -C=C-, -N=N-, -S-S- a dalších symetrických vibrací**

Ramanova spektrometrie

Zdroj záření

- Slunce a filtry
- rtuťová výbojka
- **LASERY**
  - monochromatické
  - koherentní

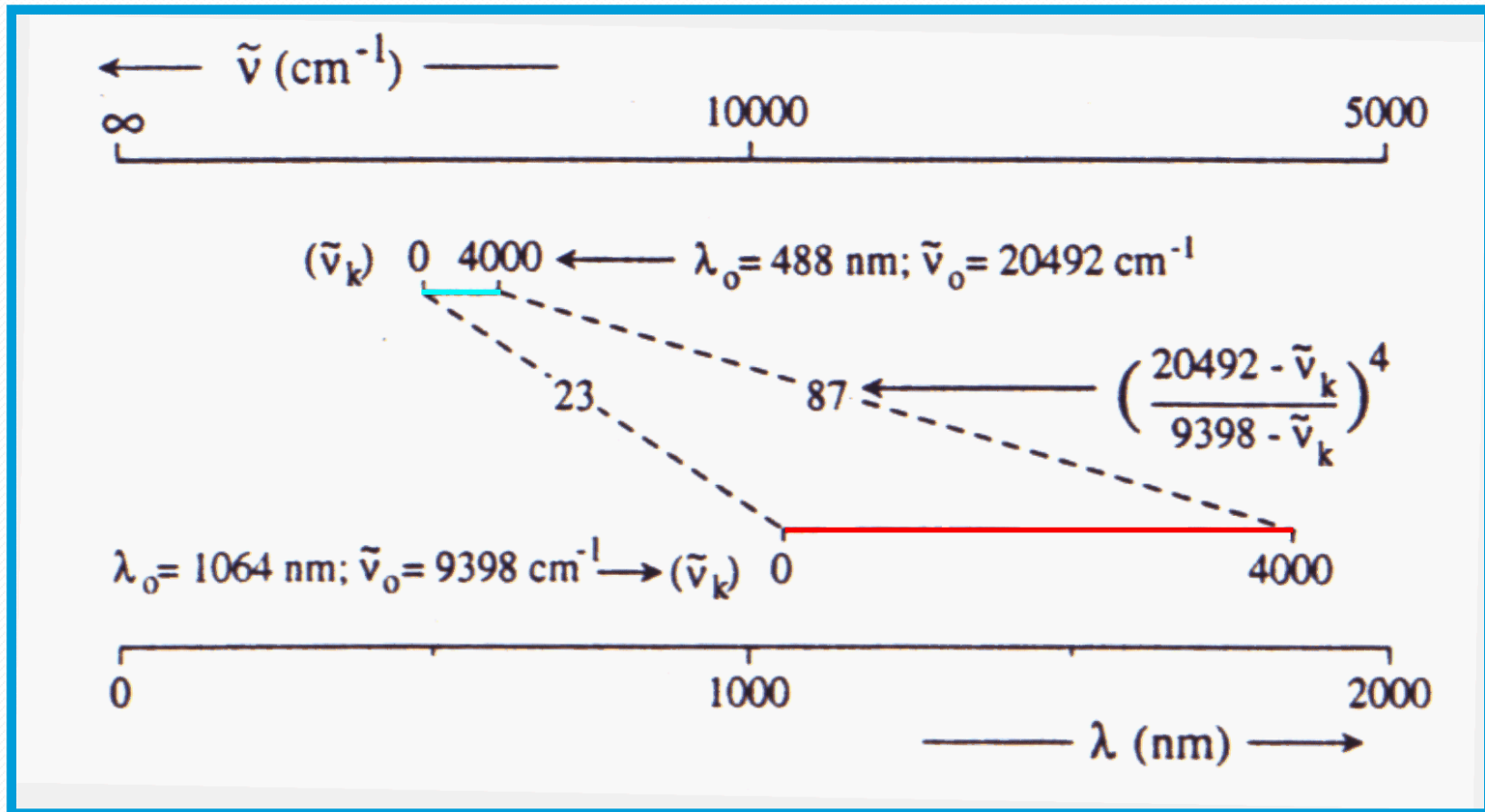
Detekce světla

- oči
- fotografické desky
- fotonásobiče
- **CCD čipy**

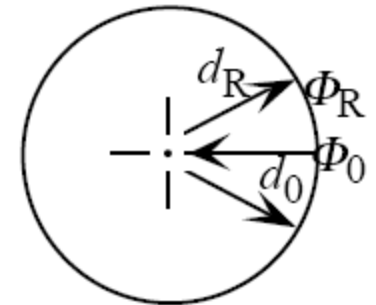
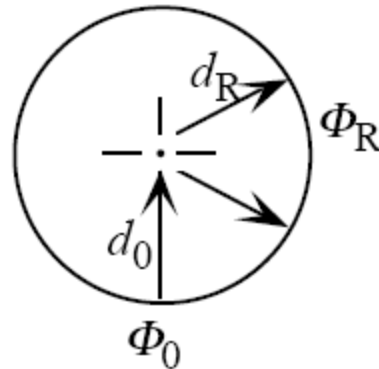
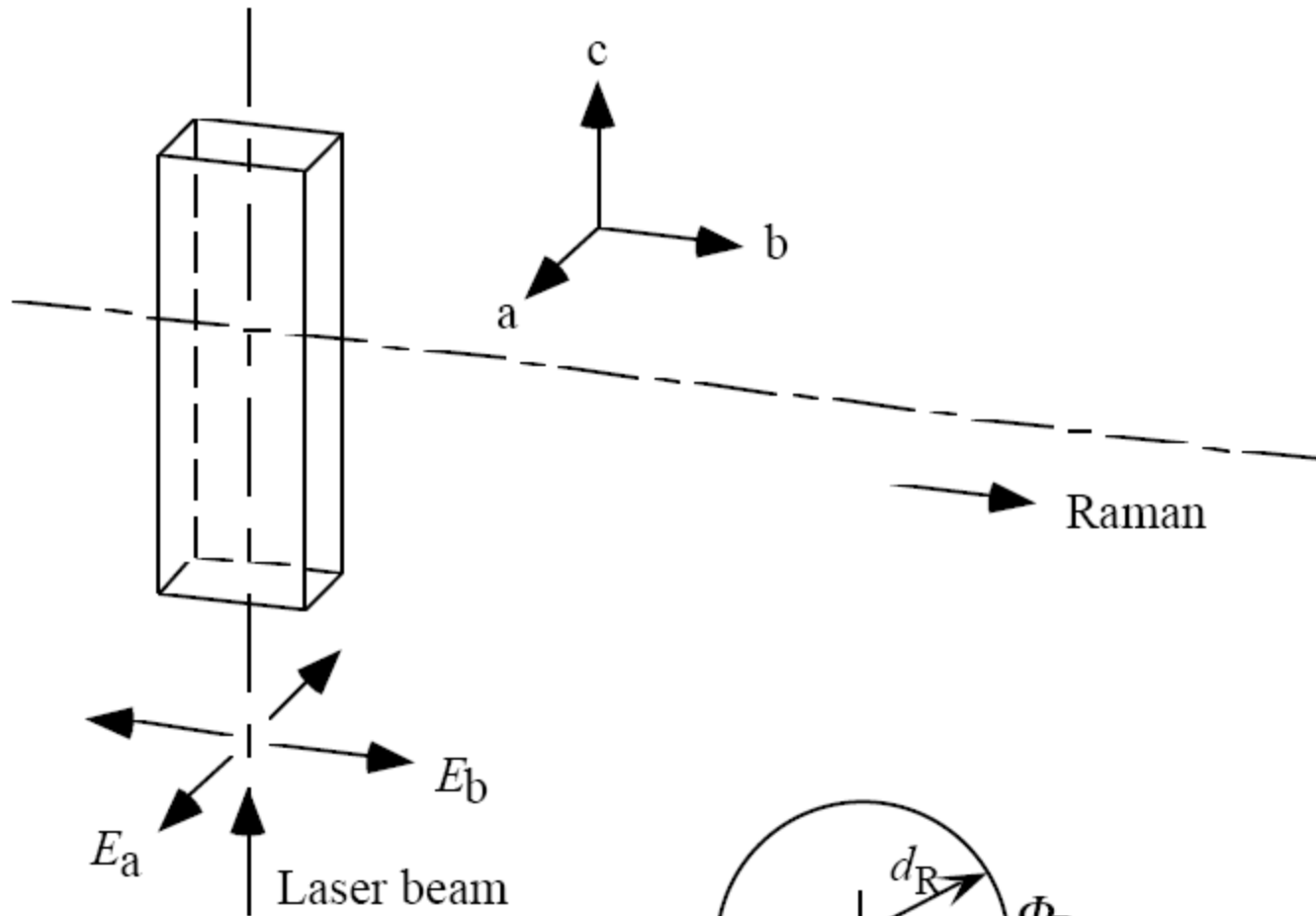
Principy Ramanovy a FT Ramanovy spektroskopie

Problém citlivosti - závislost intenzity rozptylu na vlnové délce

Problém rozlišení - disperzní spektrometry - disperze na mřížce

Geometrie rozptylu – 90°, 180°

Instrumentace

- přenosné přístroje – „ruční“, mobilní
- stolní kompaktní spektrometry
- stolní spektrometry s volbou excitační vlnové délky
- stolní mikrospektrometry
- vědecké systémy

- průmyslové univerzální systémy
- aplikačně přizpůsobené (jednouúčelové) systémy

Makro-vzorkování
Mikro-vzorkování
Nano-vzorkování

Instrumentace

Vzorkování

- makroskopické – vialky, skleněné kyvety (NMR, UV-vis ...), možnost měřit přes tenkou vrstvu polymeru

Vzorkování

- příklady
- Nicolet

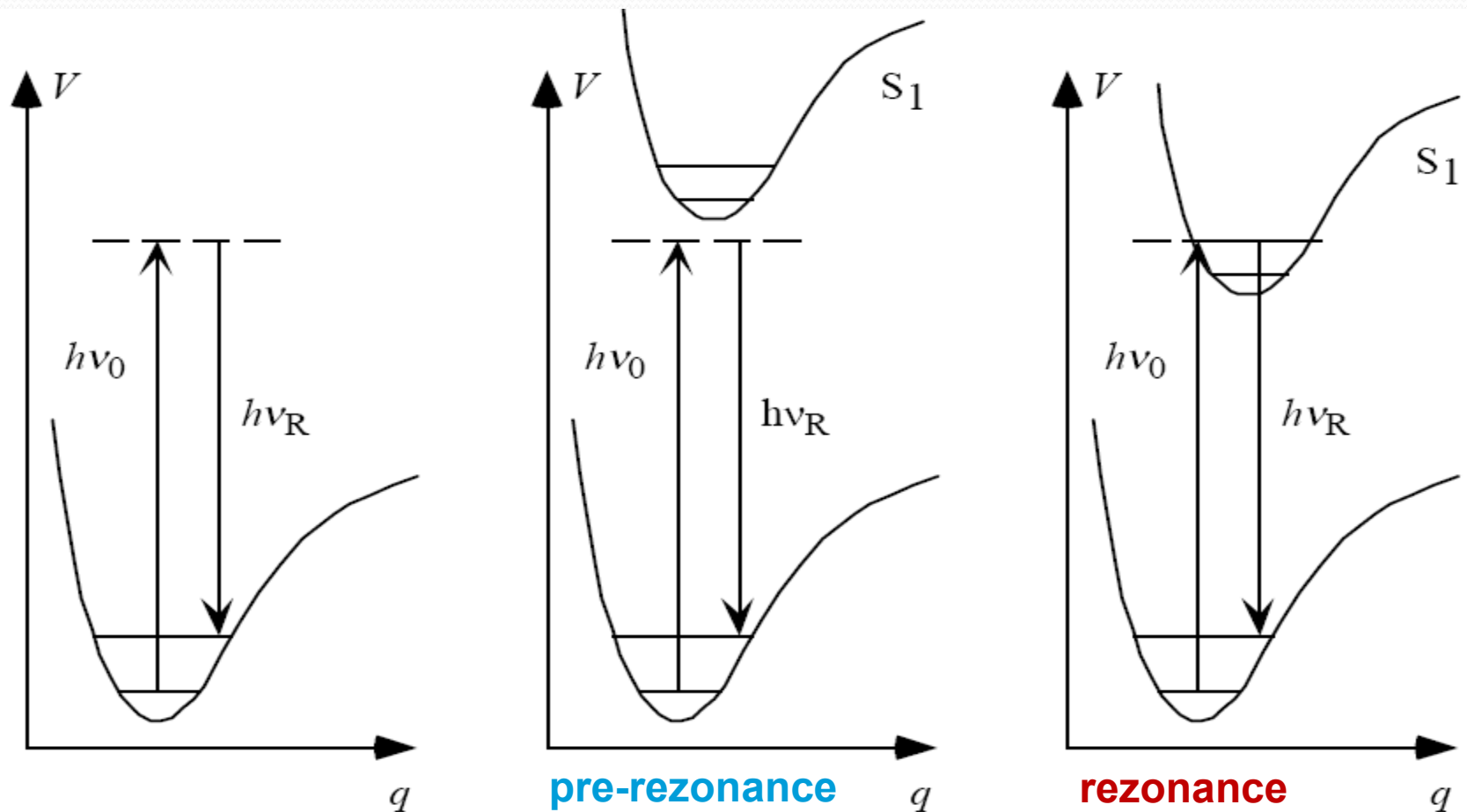

Speciální techniky

- rezonanční - **RR**
- povrchem zesílený - **SERS**
- rezonanční povrchem zesílený - **SERRS**
- hrotem zesílený - **TERS**
- *fotoakustický* - **PARS**
- *časově rozlišený* - **TRRS**
- *Ramanova optická aktivita* - **ROA**
- **hyperRaman**
- koherentní anti-Stokes - **CARS**
- koherentní Stokes - **CSRS**

Rezonanční Ramanův rozptyl

- virtuální hladina a elektronově excitované stavy

Rezonanční Ramanův rozptyl

- virtuální hladina v blízkosti elektronově excitovaného stavu
  - UV rezonanční Ramanova spektroskopie – nukleové kyseliny, proteiny
  - Viditelná oblast – koordinanční sloučeniny, organická barviva, hemoproteiny
  - NIR – „prerezonance“ ? – nízkoenergetické elektronové přechody
- Excitační profily – závislost Ramanových spekter (vybraných pásů) na excitační vlnové délce

Rezonanční Ramanův rozptyl

- Faktor zesílení – 10^2 – 10^4
- Franck-Condonovo zesílení
  - Složka normální souřadnice vibrace je ve směru „expanze“ molekuly během elektronové excitace (dýchací vibrace porfyrinového makrocyklu)
- Vibronické zesílení
  - spřažení se dvěma excitovanými stavy

Rezonanční Ramanův rozptyl

- Faktor zesílení – 10^2 – 10^4
  - Praktické aspekty
- U roztoků – otázka volby koncentrace a pozice excitačního paprsku
  - Samoabsorpce
  - Fluorescence
- Volba geometrie paprsku, fokusace
  - Koncentrační profil

Rezonanční Ramanův rozptyl

Závislost rezonance na velikosti uhlíkových nanotrubic

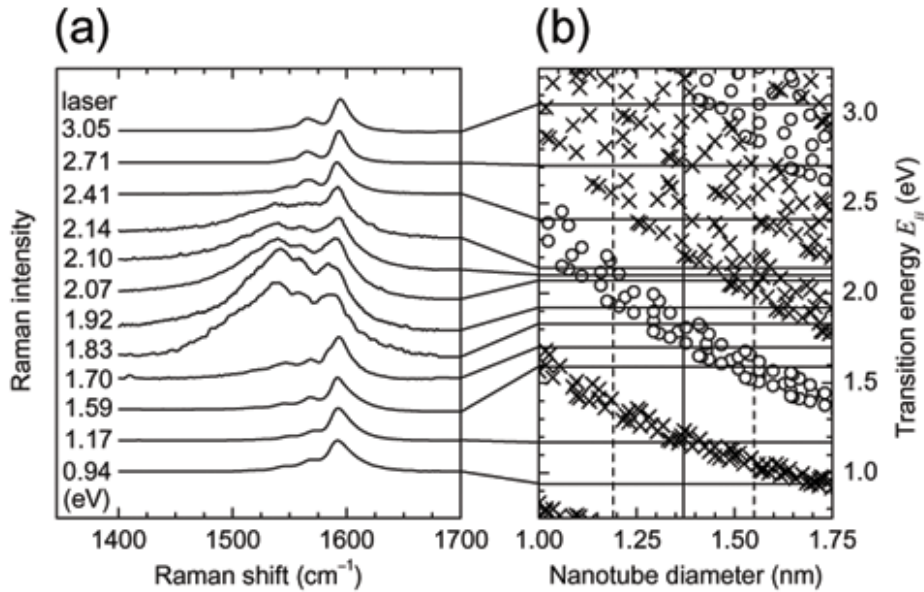

Fig. 1– (a) Raman spectra of the tangential G-band modes of SWNT bundles measured with several different laser lines, on a sample with $d_t = 1.37 \pm 0.18$ nm (Pimenta et al. 1998). (b) Resonant transition energies E_{ii} vs. d_t . The vertical solid line is the average d_t and the vertical dashed lines denote the d_t distribution width. Crosses are for S SWNTs and open circles for M SWNTs (Samsonidze et al. 2003).

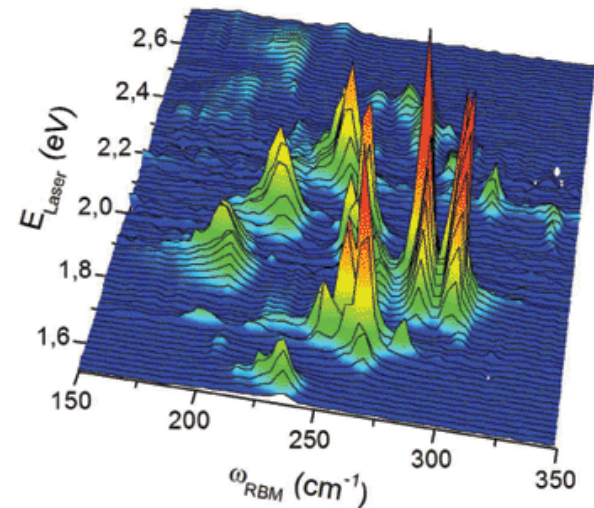

Fig. 4– RBM Raman measurements of HiPco SWNTs dispersed in SDS aqueous solution, measured with 76 different laser lines (Fantini et al. 2004). The nonresonance Raman spectrum from a separated CCl₄ solution is acquired after each RBM measurement, and is used to calibrate the spectral intensities and to check the frequency calibration. Each Raman peak comes from the radial breathing mode (RBM) of a specific (n, m) single-wall carbon nanotube that enters and leaves resonance. The RBM frequencies are inversely proportional to the nanotube diameters.

SERS

- **surface enhanced** – povrchem zesílený
  - zesílený signál od specií adsorbovaných na povrchu stříbra, zlata a mědi – faktor zesílení – více než 10^4 (lokálně i více než 10^{12}) - až k detekci jednotlivých molekul
  - zesílení závisí na morfologii povrchu – “hrubý (nerovný) povrch” – nanostrukturovaný, nanočástice

$$\vec{P} = \alpha \vec{E}$$

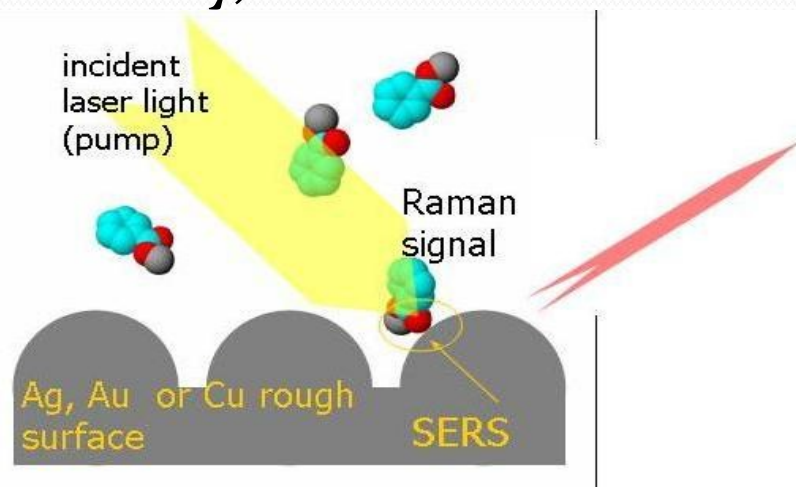
- dva mechanismy – **elektromagnetický** (povrchová plasmonová resonance), **chemický** – chemisorpce, komplexy s přenosem náboje
- SERS-aktivní substráty – zdrsňené elektrody, koloidní částice, ostrůvkové filmy, mezifázové filmy ...

SERS

A new field is born, apparently in full adulthood, and complete with a name. Such was the case with the Mössbauer effect and with polywater, and so, too, was the case with SERS. The first resulted in Nobel Prize, the second was shown to be spurious; SERS, I believe, has settled in the territory between.

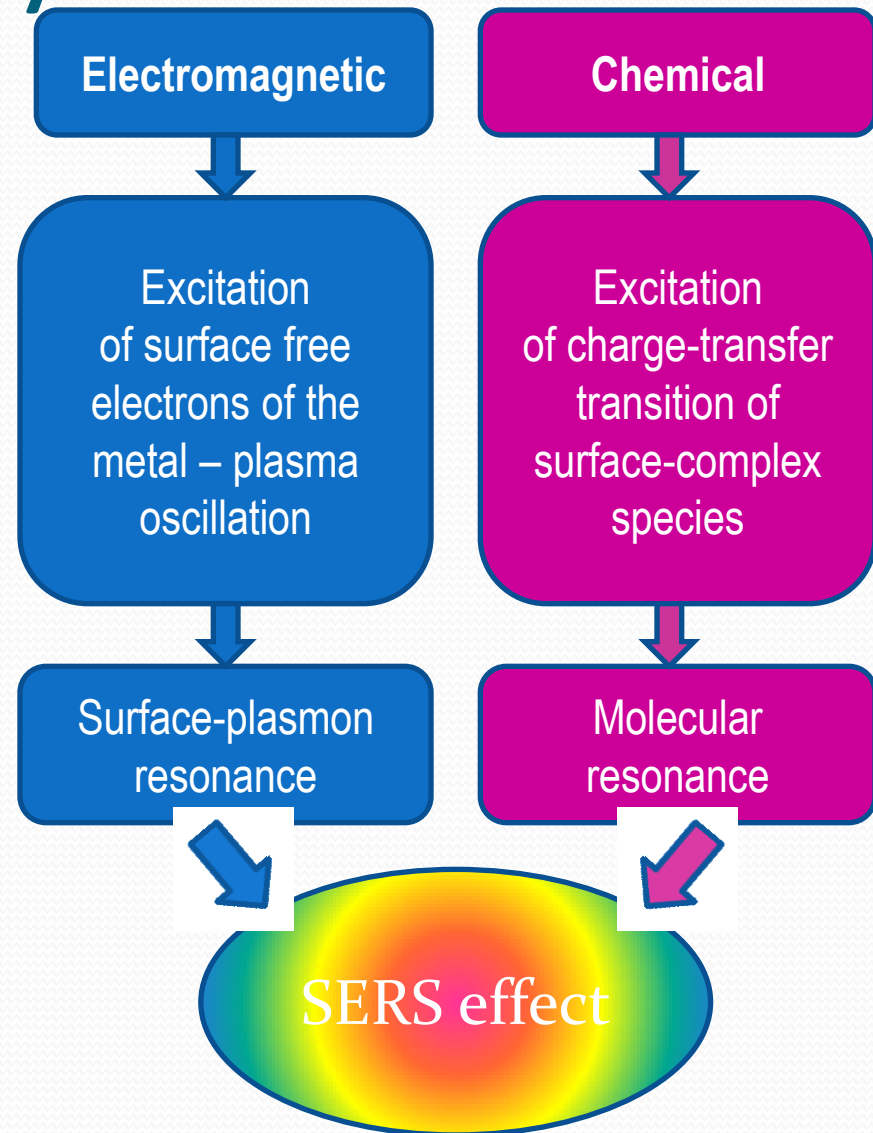
M. Moskovits

- **SERS** (surface-enhanced Raman scattering)
- **zesílený signál od specií adsorbovaných na povrchu stříbra, zlata a mědi – faktor zesílení – více než 10^4 (lokálně i více než 10^{12}) – až k detekci jednotlivých molekul**
- **zesílení závisí na morfologii povrchu – “hrubý (nerovný) povrch” – nanostrukturovaný, nanočástice**

SERS Spectroscopy

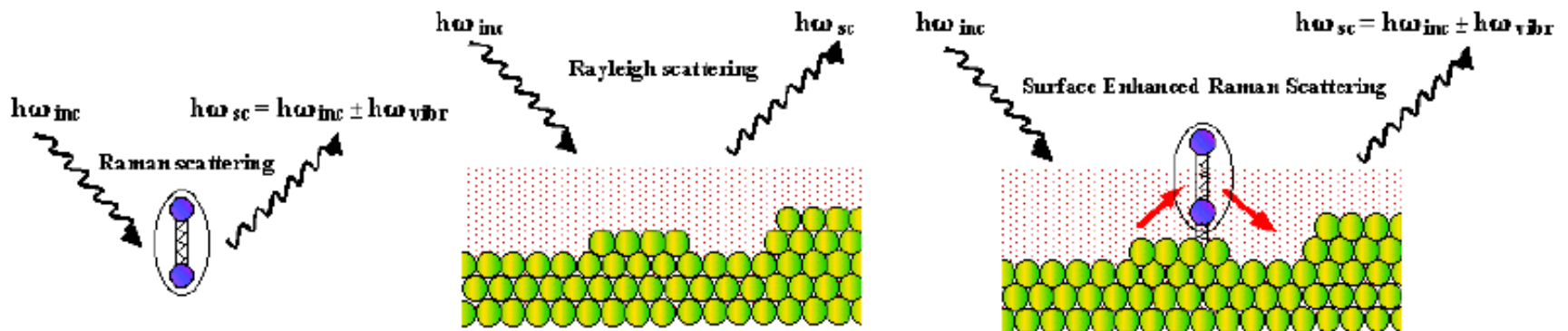
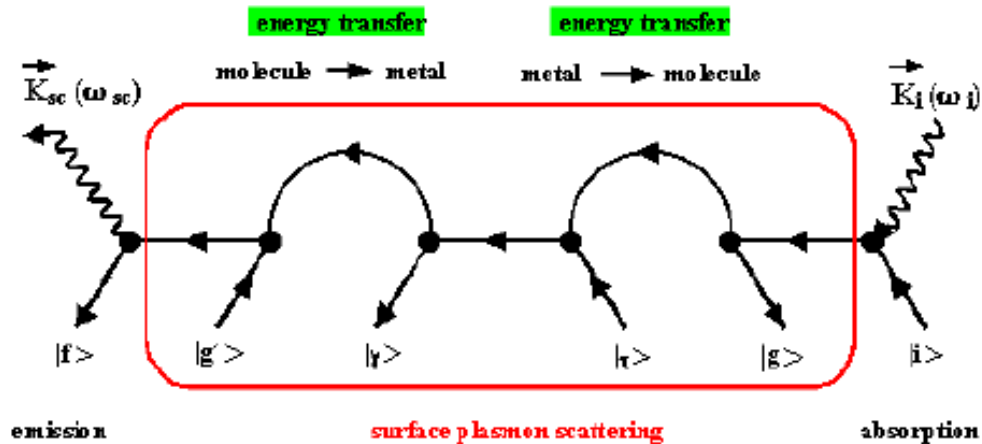
- giant enhancement of Raman signal
- two mechanisms involved
  - **electromagnetic** - long range, depends on metal-substrate properties (surface plasmons are involved) – coin metals – Au, Ag, Cu
  - **chemical** - local, molecular structure plays an important role (formation of surface complex)

Povrchem zesílený Ramanův rozptyl

Surface Enhanced Raman Spectroscopy (SERS)

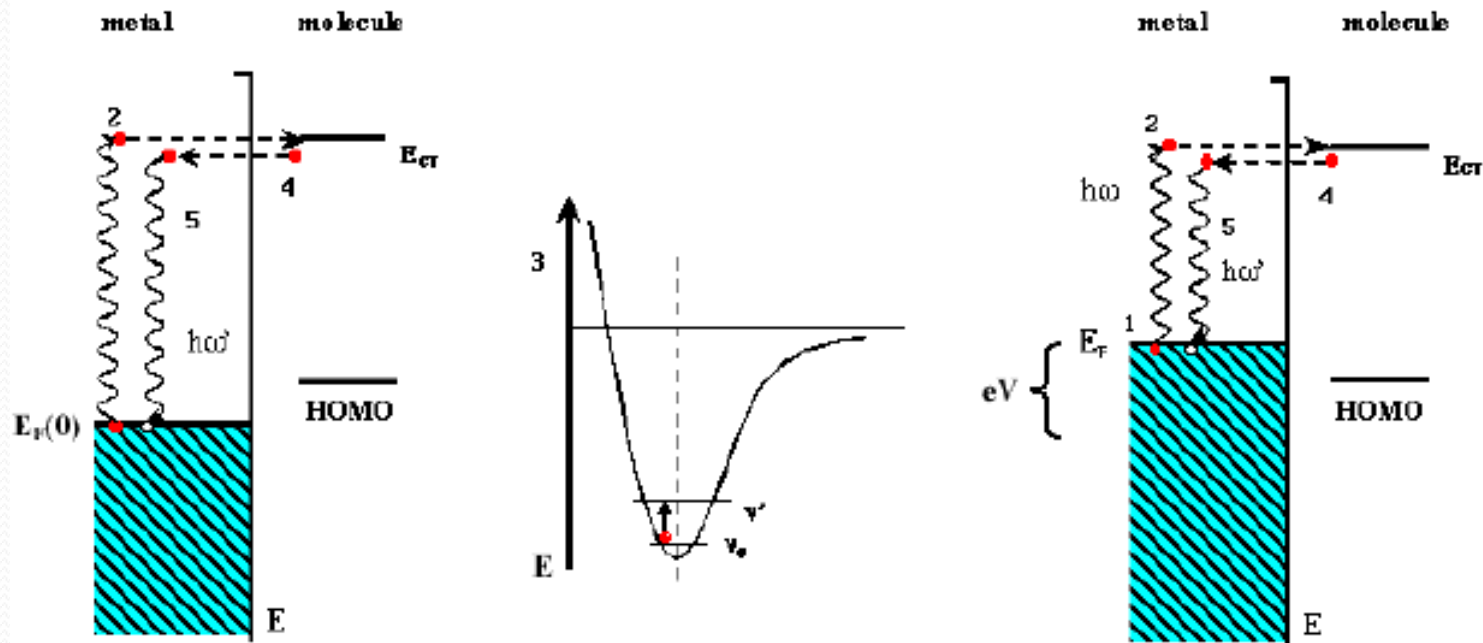
I. Electromagnetic effect

Povrchem zesílený Ramanův rozptyl

- chemický mechanismus – efekt přenosu náboje (CT), povrchový komplex – analogie k RR, otázka potenciálu (elektrody)

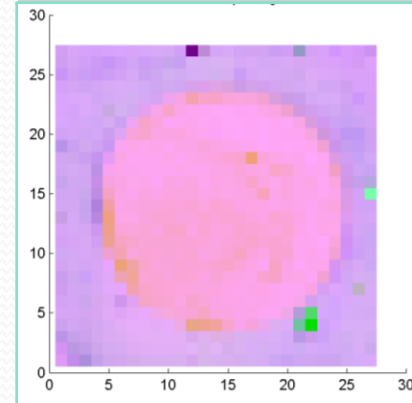
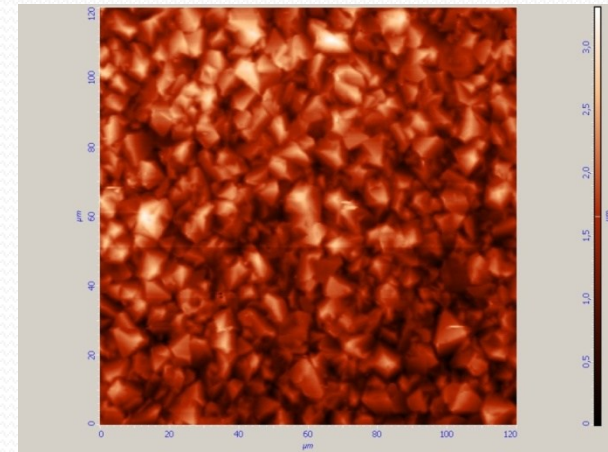
II. Chemical effect

Povrchem zesílený Ramanův rozptyl

- Intenzita signálu
  - **Vliv druhu kovu**
  - **Vliv morfologie povrchu**
- **Vliv pokrytí adsorbátem**
  - orientace adsorbátu vůči povrchu
- vliv excitační vlnové délky (otázka profilu povrchové plasmonové rezonance a molekulární rezonance)

Povrchem zesílený Ramanův rozptyl

– **specifická výběrová pravidla** –

spektra odlišná oproti normálnímu Ramanově spektru, příp. oproti rezonančnímu Ramanově spektru

elektromagnetický mechanismus

– módy kolmé k povrchu více zesíleny než módy paralelně orientované s povrchem

chemický mechanismus

– změna symetrie „povrchového komplexu“

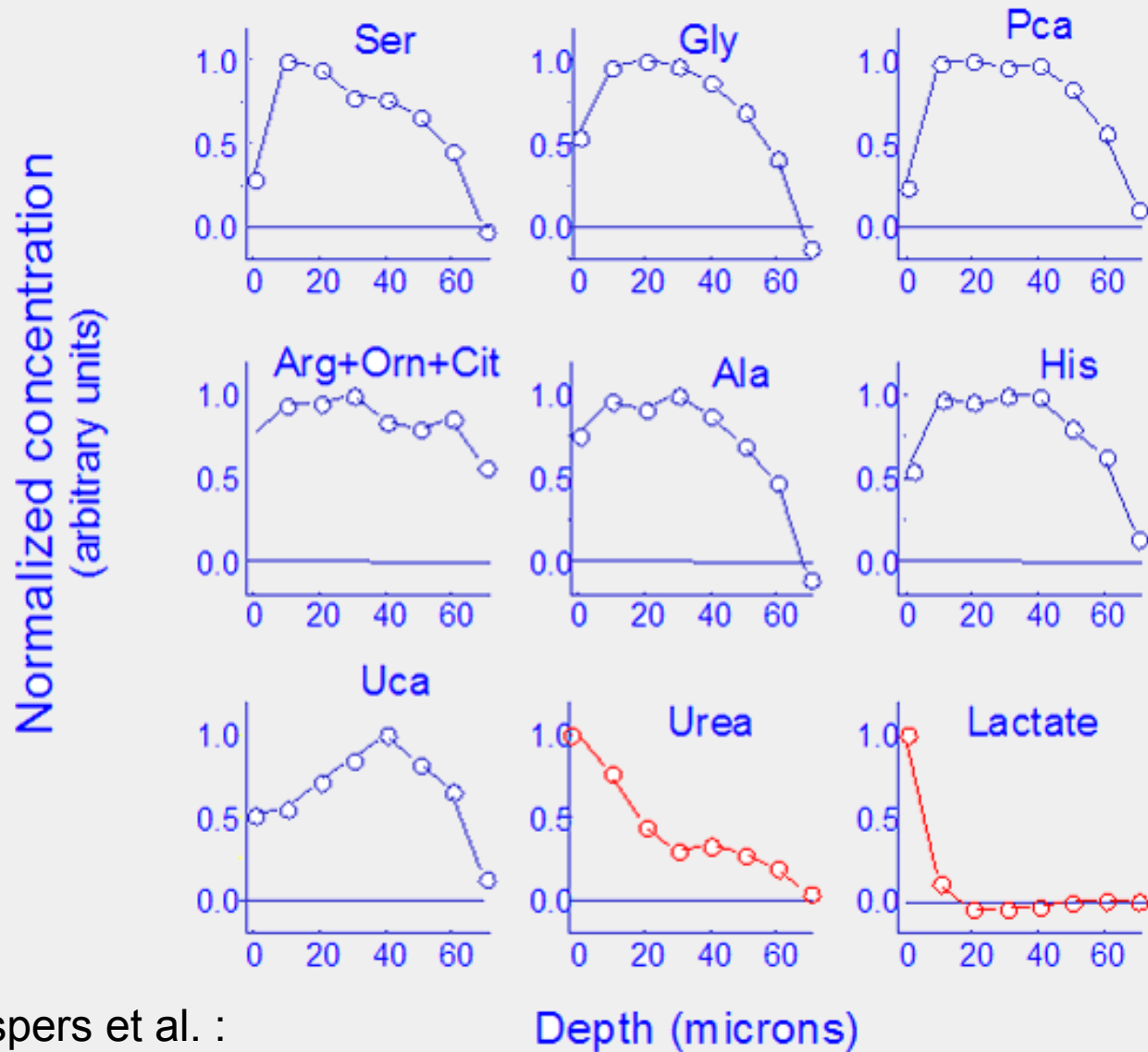
ANALÝZA kůže – jed noučelové zařízení

River Diagnostics Model 3510 Skin Analyzer

<http://www.riverd.com/instrumentation.htm>

SKIN ANALYSIS /Raman study

Caspers et al. :

Journal of Investigative Dermatology 116(3):434-442 (2001)

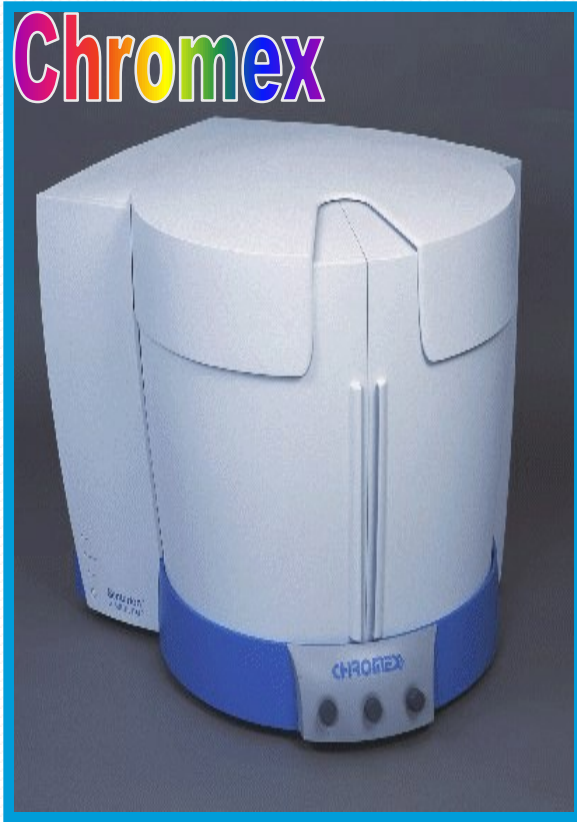
Ramanův mikroskop

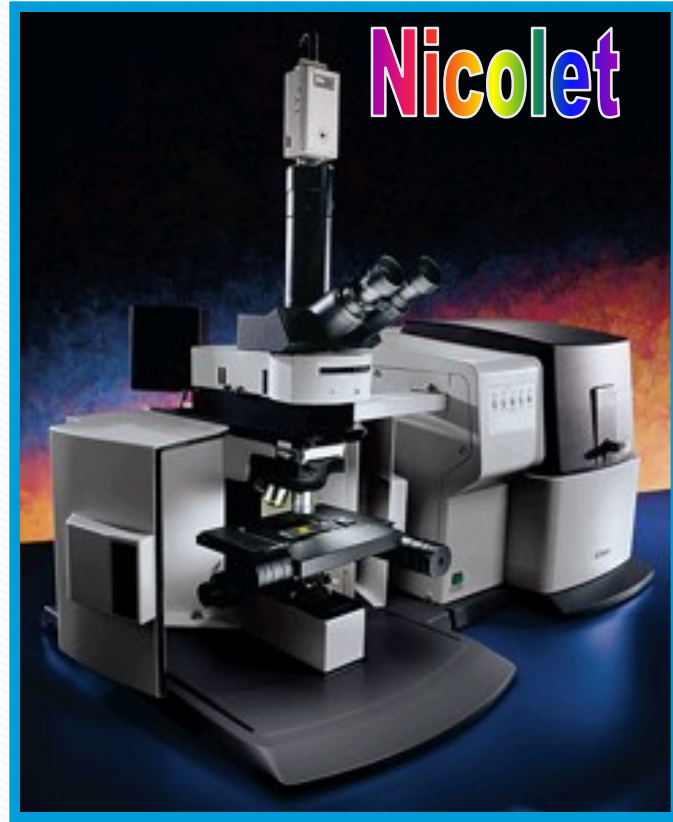
Renishaw

Kaiser Optical

Chromex

Nicolet

Jobin-Yvon

Ramanův mikroskop

Raman Microscopy Was a microprobe possible?

- In 1966 Delhaye and Migeon argued that a laser beam could be tightly focussed at a sample, and the Raman light efficiently collected and transferred to a spectrometer, without losses.
- Calculations showed that increase in irradiance more than compensated for decrease in size of irradiated volume.

M. Delhaye and M. Migeon, Effet Raman – Calcul du gain apporte par un dispositif optique de concentration du faisceau laser pour l'étude de l'effet Raman, C.R. Acad. Sc. Paris, t.262, 702-705 (7 mars 1966)

M. Delhaye and M. Migeon, Effet Raman – Interet de la concentration d'un faisceau laser pour l'excitation de l'effet Raman, C.R. Acad. Sc. Paris, t.262, 1513-1516 (13 juin, 1966)

Tomas Hirschfeld - promoted the idea, based on computations, that sample dimension is not as important as the optical scheme for probing a femto liter sample. His ideas appeared as an abstract Hirschfeld J Opt. Soc. V63 1973

Ramanův mikroskop

Evolution of Microspectroscopy

1974 Fourth International Conference on Raman Spectroscopy, Brunswick, ME,
- reports of first prototypes of 1973 based on doubles with PMT's

#5.1.10 GJ Rosasco and E Etz, Investigation of the Raman Spectra of Individual Micron Sized
Particles

#5.B M Delhaye and P Dhamelincourt, Laser Raman Microprobe and Microscope

1980's Triple spectrographs with microscopes and IPDA's

1989 Raman microscopes with CCD multichannel detector

1991 Notch filters used in injection/rejection of laser

Rebirth of widefield, direct (global) imaging due to use of optical tunable
filters (AOTF, LCTF, Interference)

Introduction of confocal microscopy for point analysis and imaging
(point and linescan) providing improved

- depth resolution
- contrast of Raman images/maps
- rejection of fluorescence

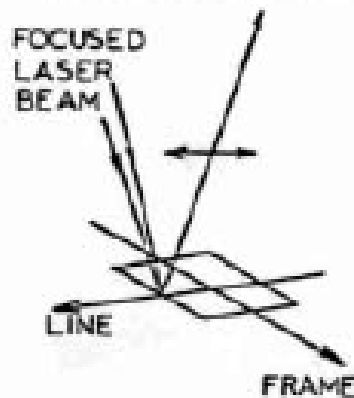
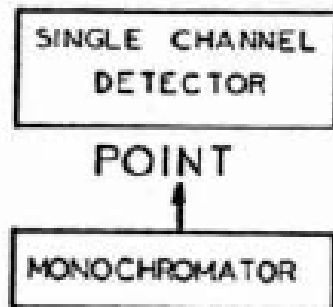
1992 European patent for confocal line-scanning

Ramanův mikroskop

Original Concepts of Raman Microscope

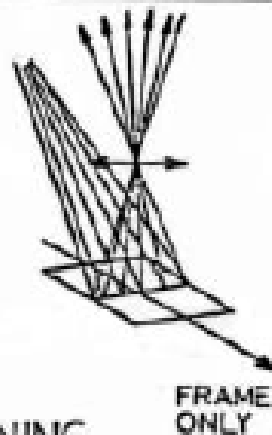
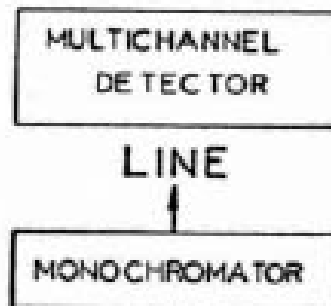
Initial goal was to produce a picture of the sample through its Raman signal in order to promote the development to the Raman community.

MICROPROBE ①

Laser spot scanned across sample - image reconstructed from PMT signal

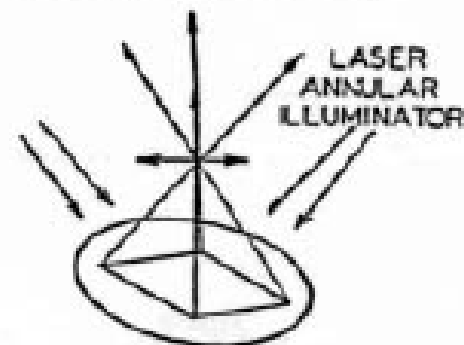
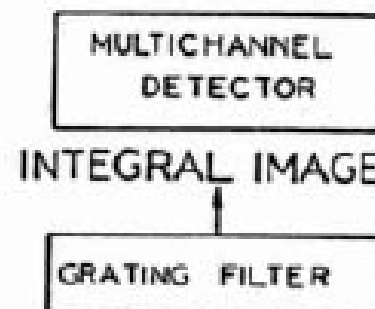
MICROPROBE ②

SCANNING

Laser spot scanned along line and imaged thru stigmatic mono onto multichannel detector

MICROSCOPE ③

NO SCANNING

Global laser illumination - sample imaged onto detector thru λ -selection filter

Ramanův mikroskop

MOLE™ (Molecular Optics Laser Examiner)

First Commercial Instrument - ca. 1974

- Double spectrometer/spectrograph
- Imaging implemented with global illumination and sample re-imaged onto gratings and then detector
- Many early applications were in Geosciences and contaminant analysis in industrial materials.
- Lack of sensitivity made Raman mapping/imaging impractical due to high background levels; problems eventually overcome with confocal coupling and data treatments including multivariate algorithms.

**Prototype -
L'Universite des
Sciences et
Techniques de Lille
France**

Ramanův mikroskop

Solid Inclusion in Mineral

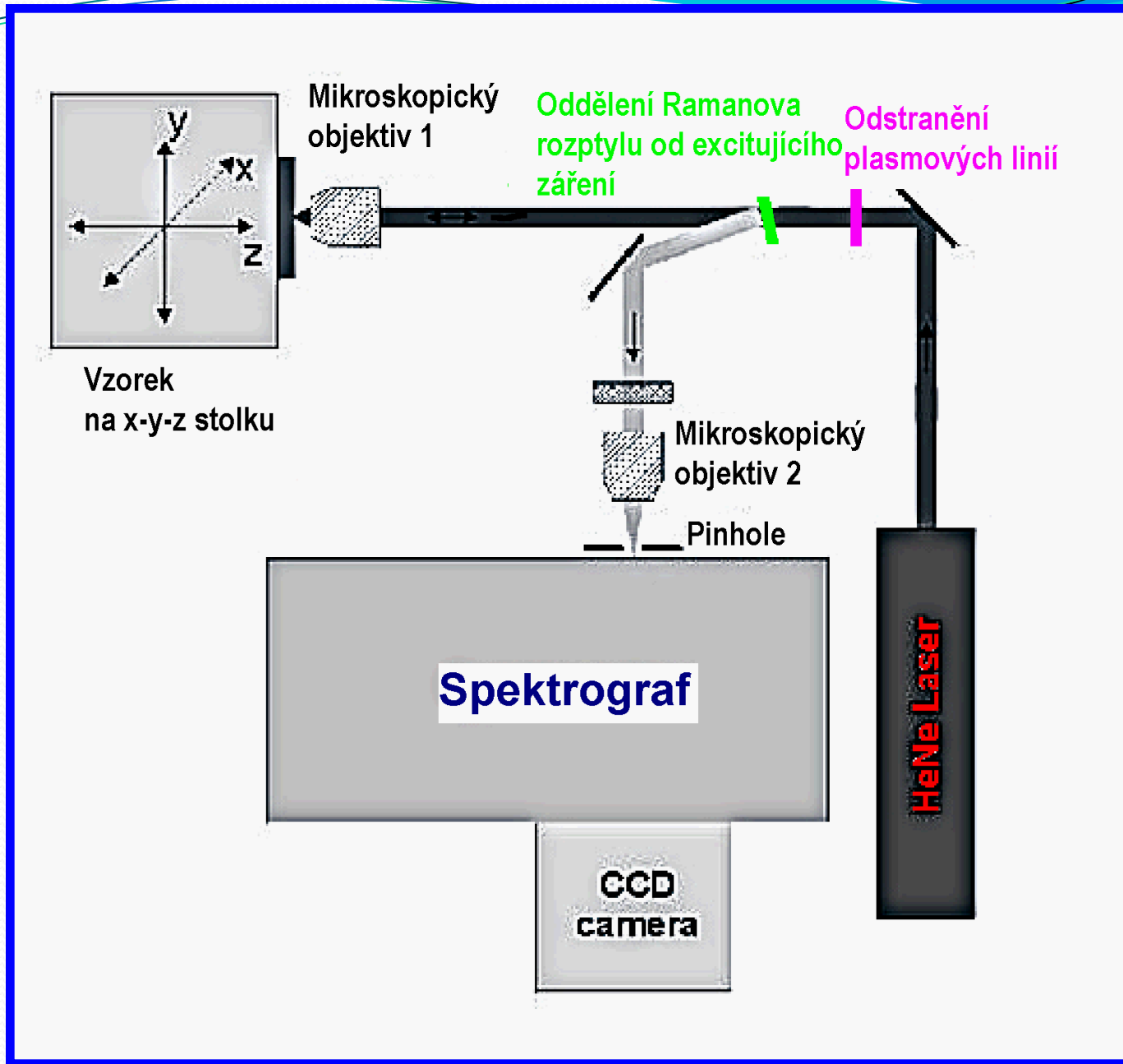
White light Illumination

Sulfur line at 473 cm^{-1}

SrSO_4 line at 1000 cm^{-1}

These images were recorded on the MOLE™ using Global Imaging and published in product literature in 1976.

Schéma Ramanova mikroskopu

Ramanova mikrospektroskopie

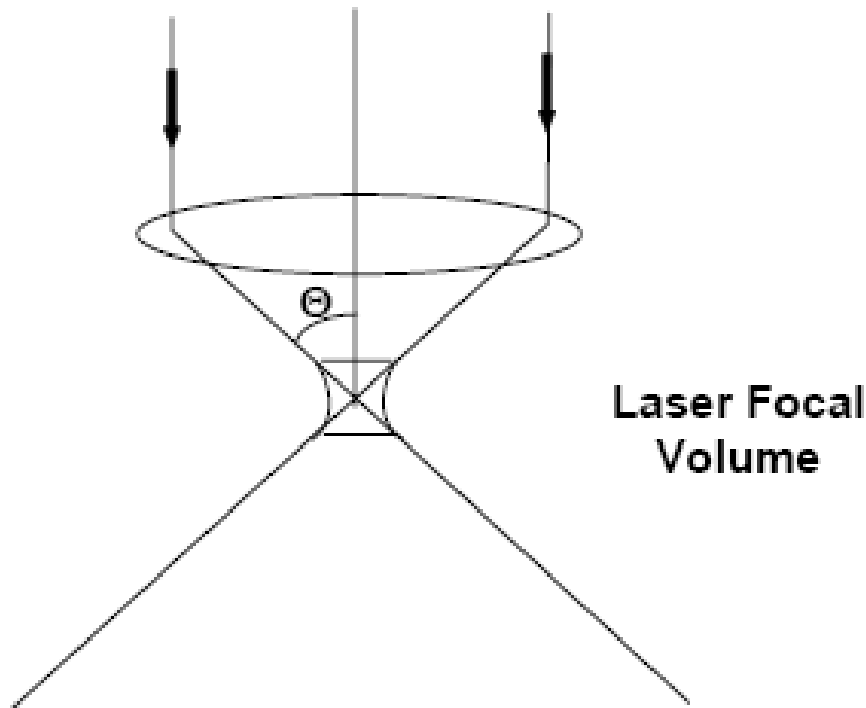
Laser Focus by Microscope Objective

The availability of high na objectives enable the small focus

$$\omega_0 \cong \lambda/na \Rightarrow 0.5 - 1\mu\text{m}$$

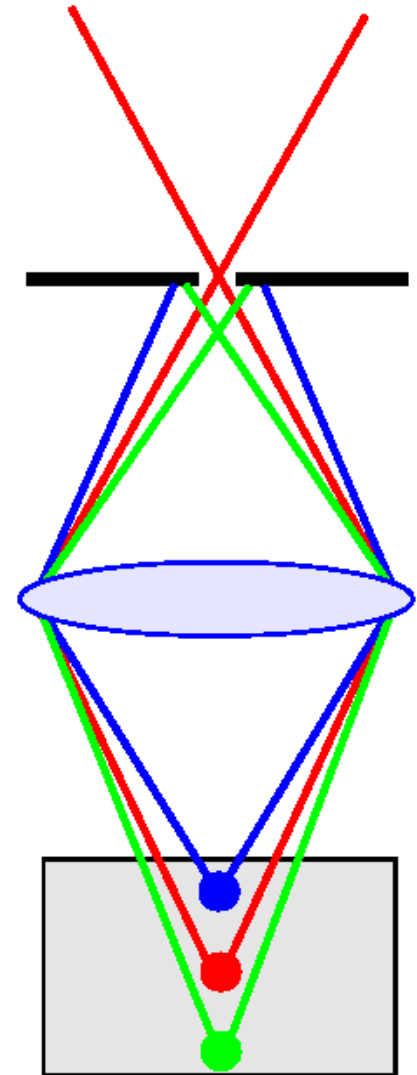
na – NA – numerická apertura

$$na = n \sin\Theta$$

Ramanova mikrospektroskopie

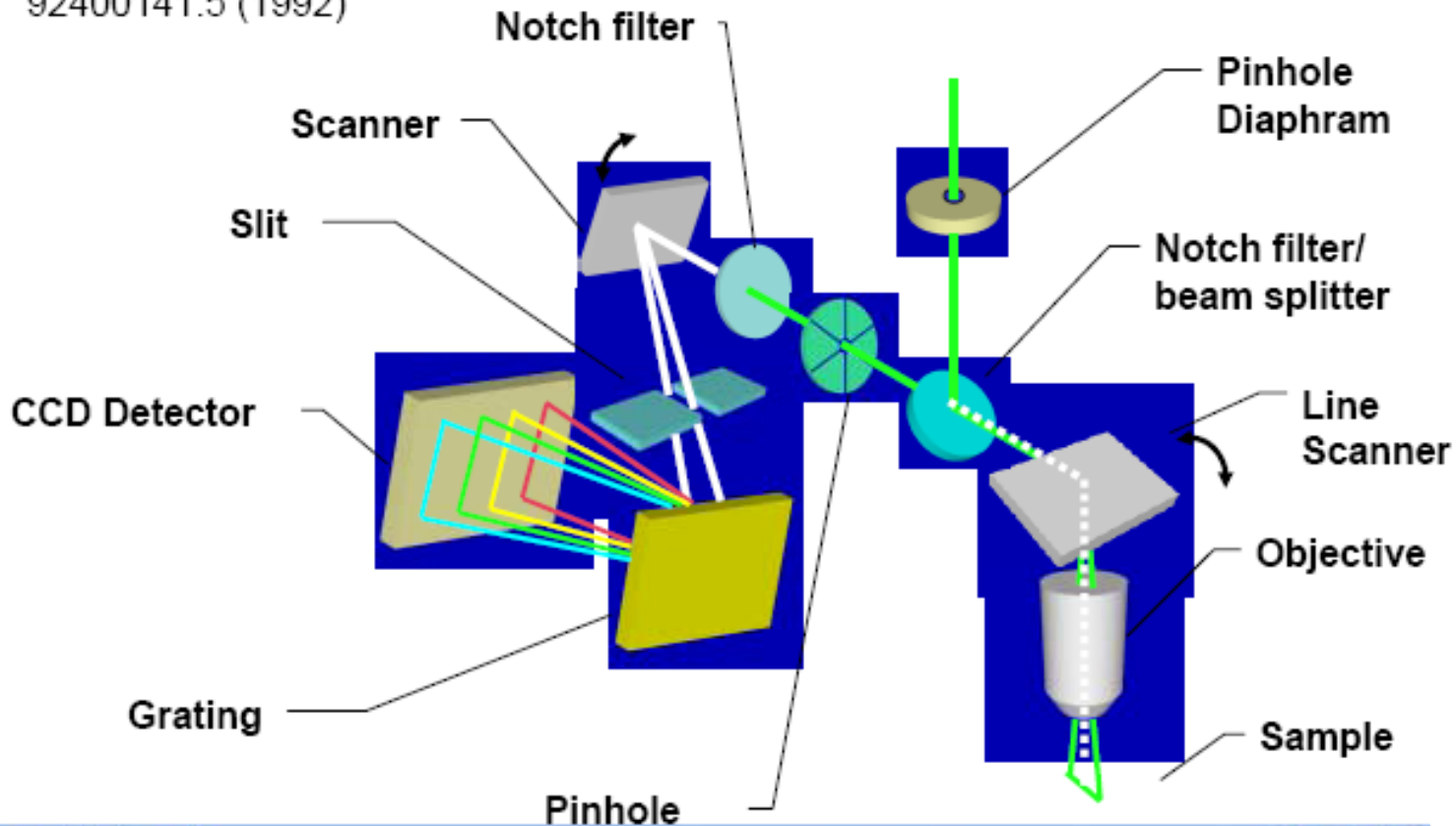
- **dispersní**
  - viditelná excitace
  - možnost konfokálního režimu pro lepší prostorové rozlišení
- **FT Ramanova**
  - NIR excitace
  - horší prostorové rozlišení
  - menší riziko fotorozkladu a fluorescence

Ramanova mikrospektroskopie

Confocal Line Scanning

Patented unique method to scan laser through objective to avoid aberrations and maintain diffraction-limited spot. Then the spectrum of each spot on sample is displayed on a different row of the CCD, **assuming that the spectrograph is stigmatic.** European patent # 92400141.5 (1992)

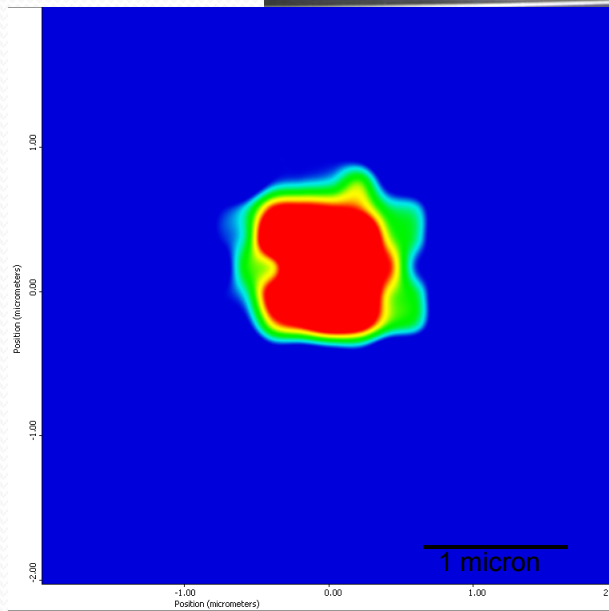
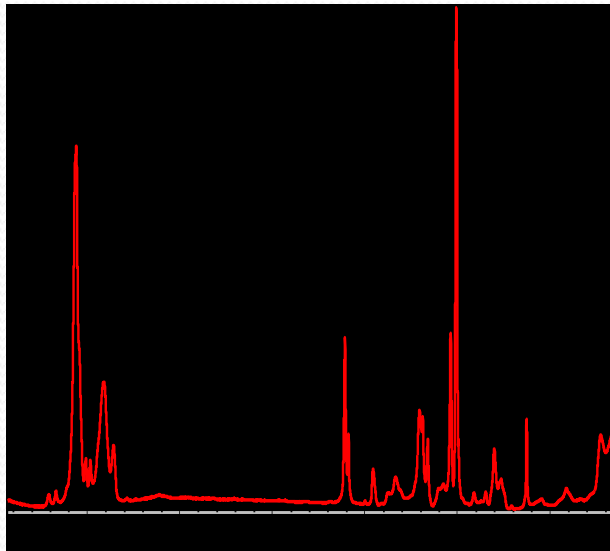
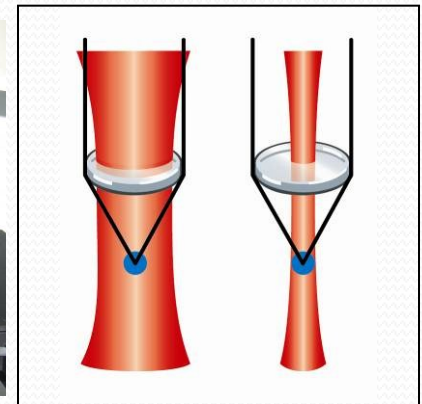
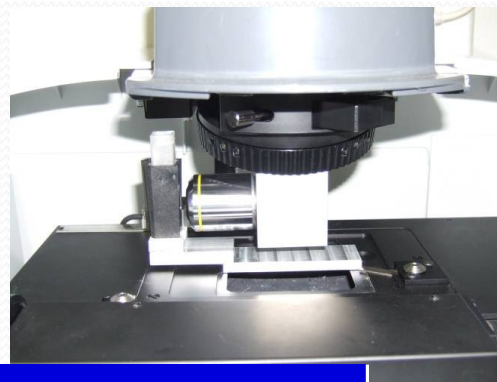
Instrumentace

Vzorkování

- mikroskopické – objektivy s různým zvětšením, nástavce pro makro měření

Vzorkování

- mapování povrchů
- volba sledované plochy
- konfokalita – hloubkový profil
- autofokus

Aplikace SNOM

- Single Molecule Detection** J.K. Trautman et al. Nature 369,40, (1994)
- Raman Scattering** C.L. Jahncke et al. Appl. Phys. Lett. 67 (17), 2483 (1995)
- Polarization and Orientation** B. McDaniel et al. , Appl. Opt. 37, 84 (1998)
- Magnetic-Imaging** U. Hartman, J. Magn.& Magn. Mater. (1996)
- Data Storage** H.J. Mamin, IBM J. Res. Develop. (1995)
- Biological Imaging** . VanHulst et al. J. Struct. Bio., 119,222 (1997)
- Quantum Dots, Quantum Wires** H.F. Hess et al. Science 264, 1740 (1994)
- Lithography** S. Madsen et al. J. App. Phys. 82 (1) 49 (1997).
- Photonic Device Characterization**
S.K. Burratto et al. App. Phys. Lett. 65, 2654 (1994)
- Semiconductor/ Defect Characterization**
LaRosa et al. Mater. Res. Soc. Symp. Proc. 406,189-194 (1996)

Ramanova nanospektroskopie

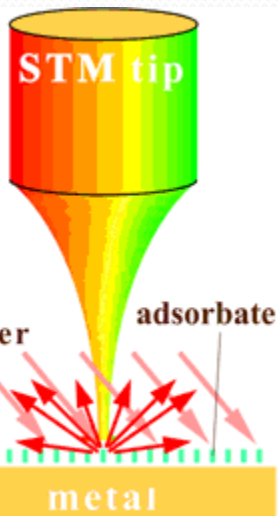
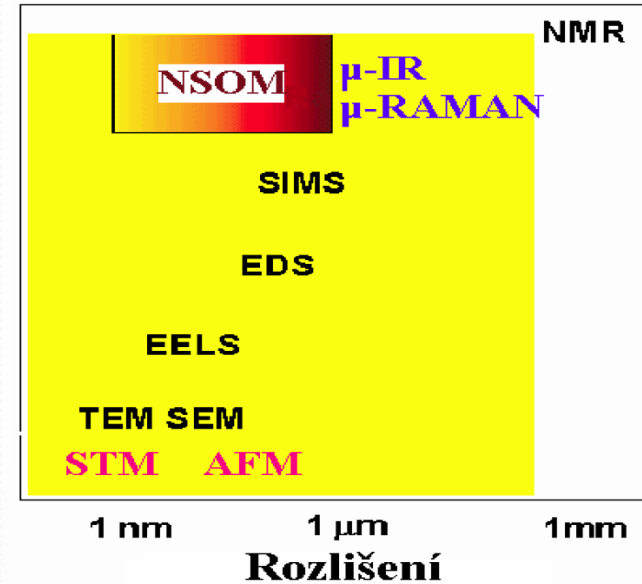
- Techniky blízkého pole
  - sonda v blízkosti povrchu („blízké pole“) - „near field“

- Spektroskopie blízkého pole

- (near-field spectroscopy)

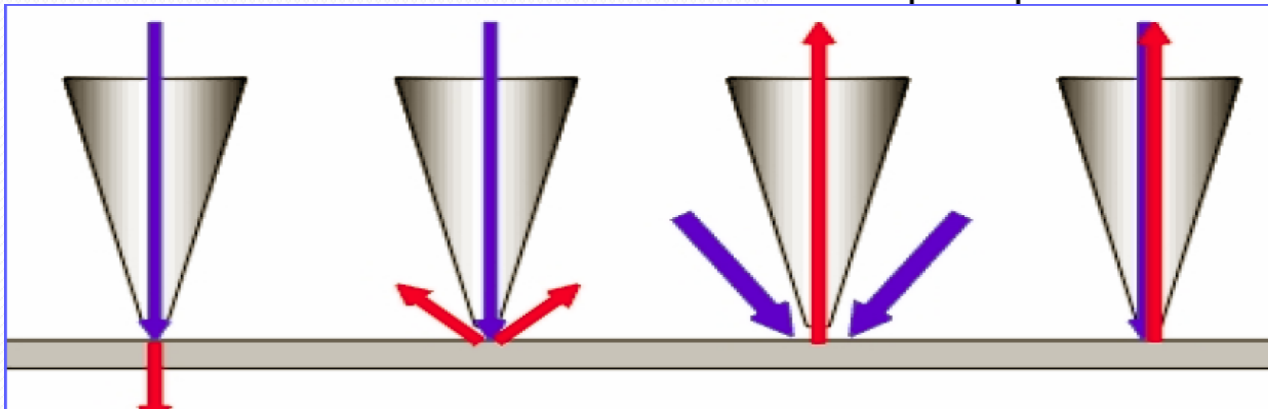
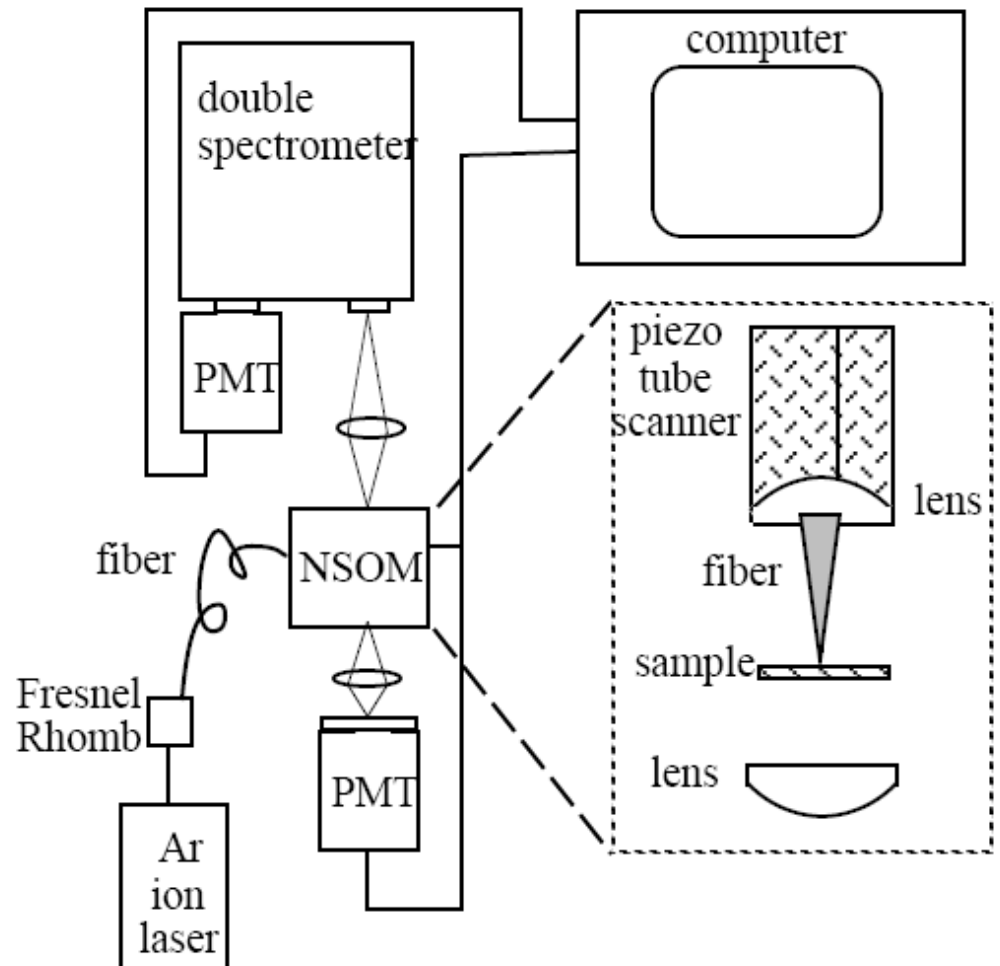
- Mikroskopie blízkého pole

- SNOM – scanning near-field optical microscopy
- UV-vis, IR (IR-SNOM), Ramanova spektroskopie + TERS
- fotoluminiscence, fluorescence
  - rozlišení lepší než 50 nm
  - spektroskopie jedné molekuly

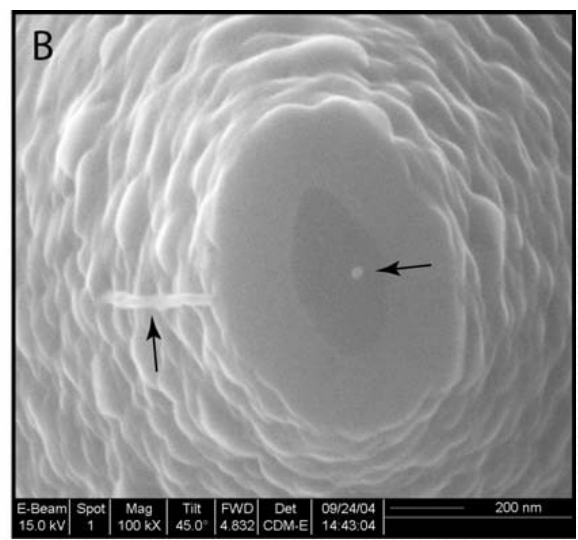
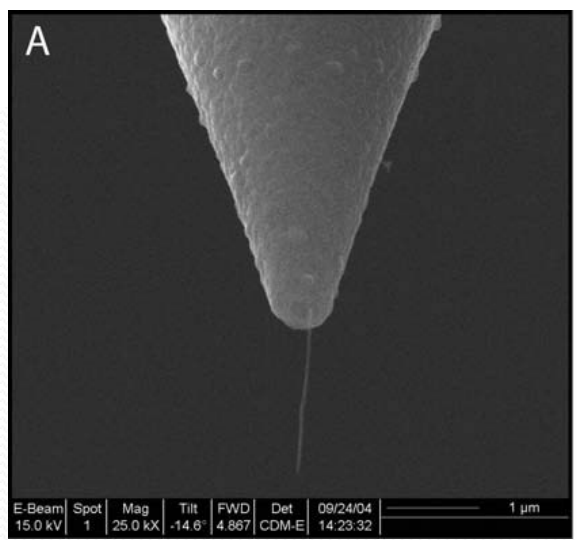
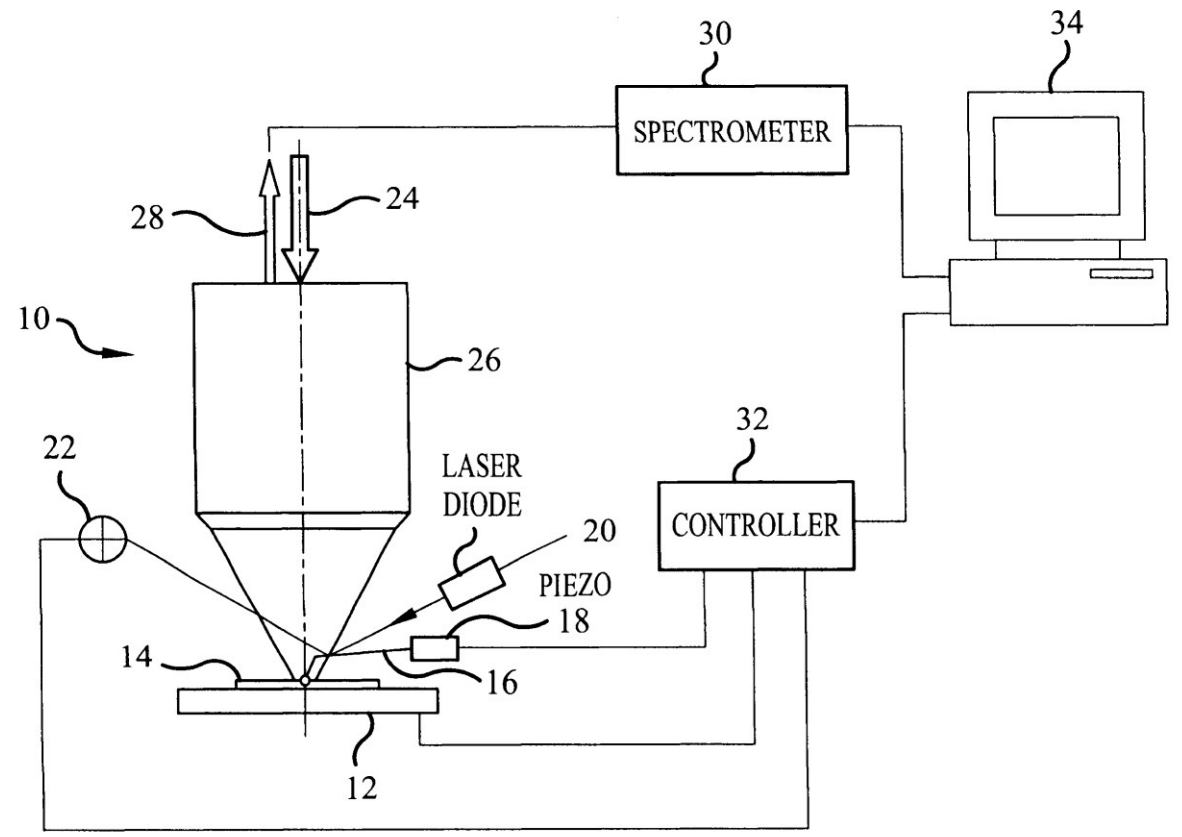
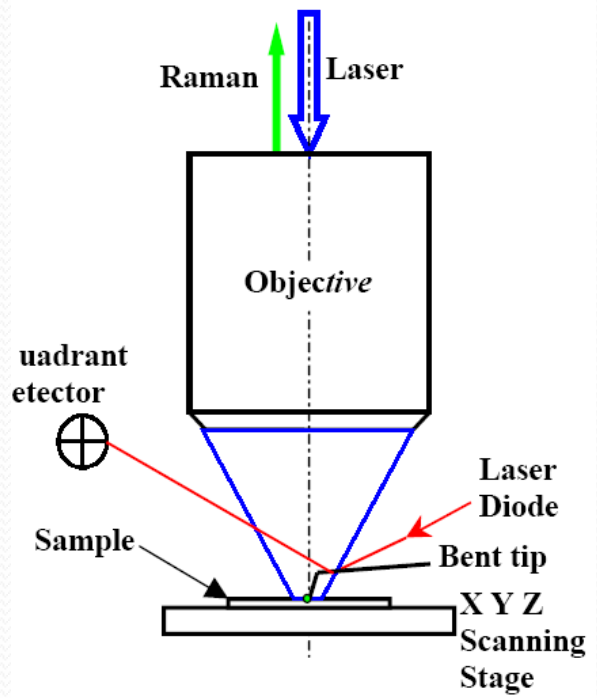
Raman - NSOM

- vzdálenost sondy –
do 10 nm
- apertura sondy
- režimy snímání
  - transmisní (jen transparentní vzorky)
  - reflexní – ostrá sonda – vysílač, přijímač, obojí
  - rozptyl – vysílač, přijímač, obojí

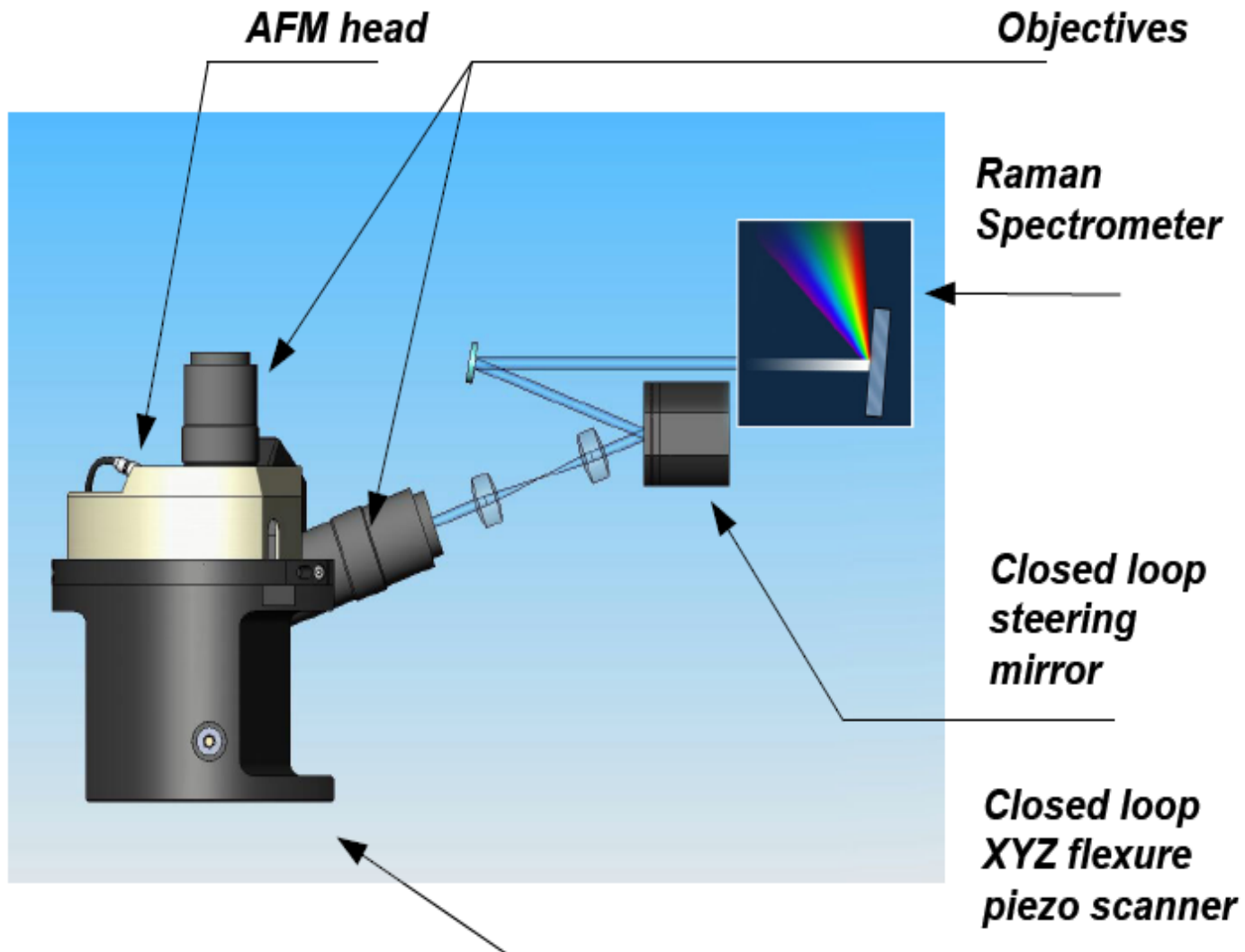
Raman - NSOM

- vzdálenost sondy – do 10 nm
- apertura sondy
- režimy snímání
  - kolmá či šikmá laserová excitace

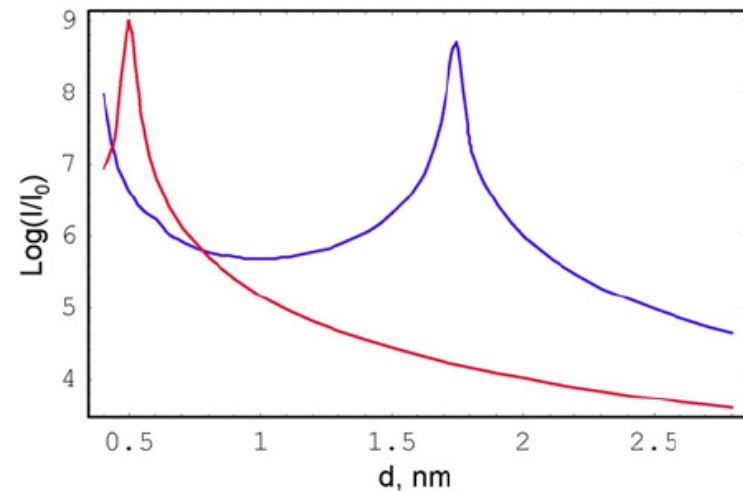
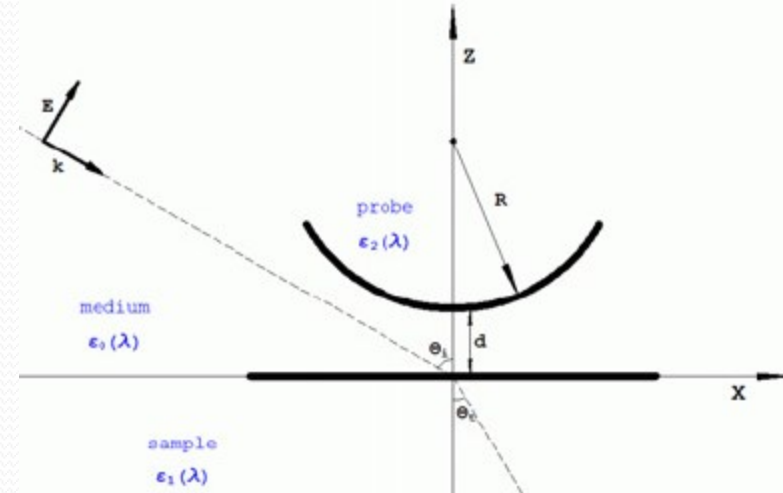
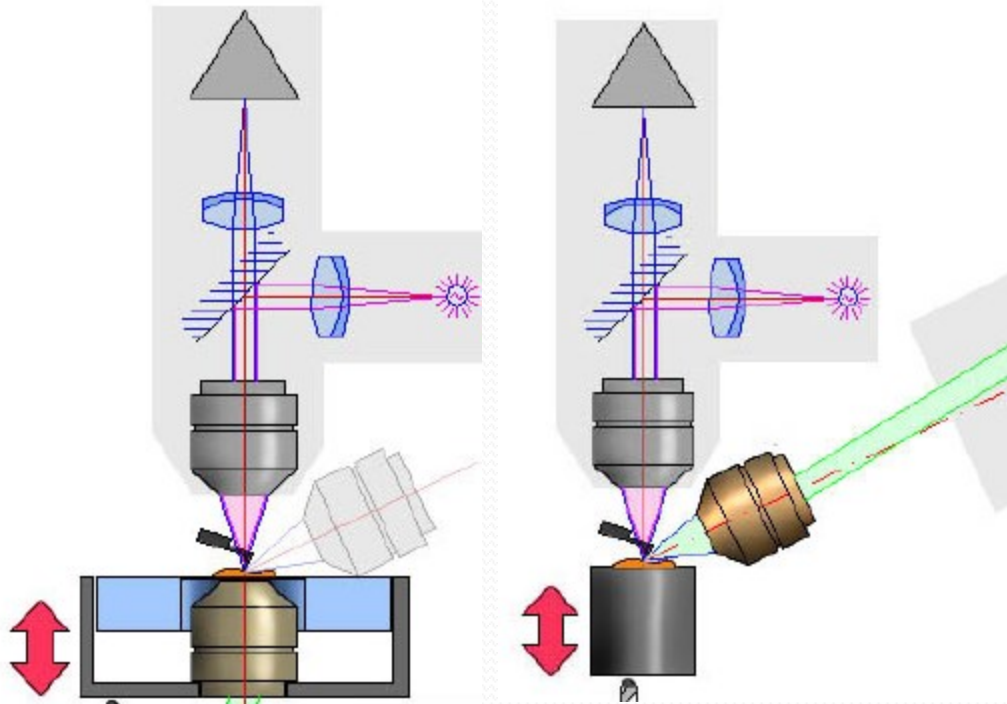

Instrumentace

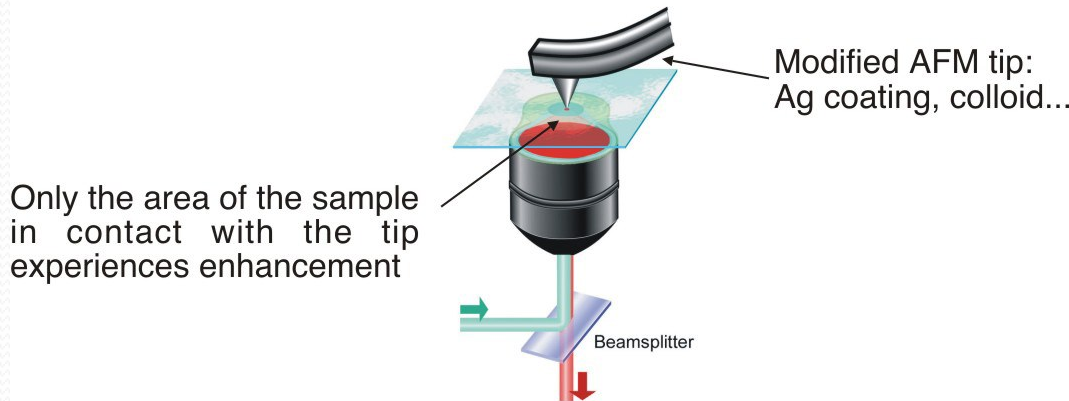
- integrované AFM + TERS

Instrumentace - integrované AFM + TERS dva optické porty

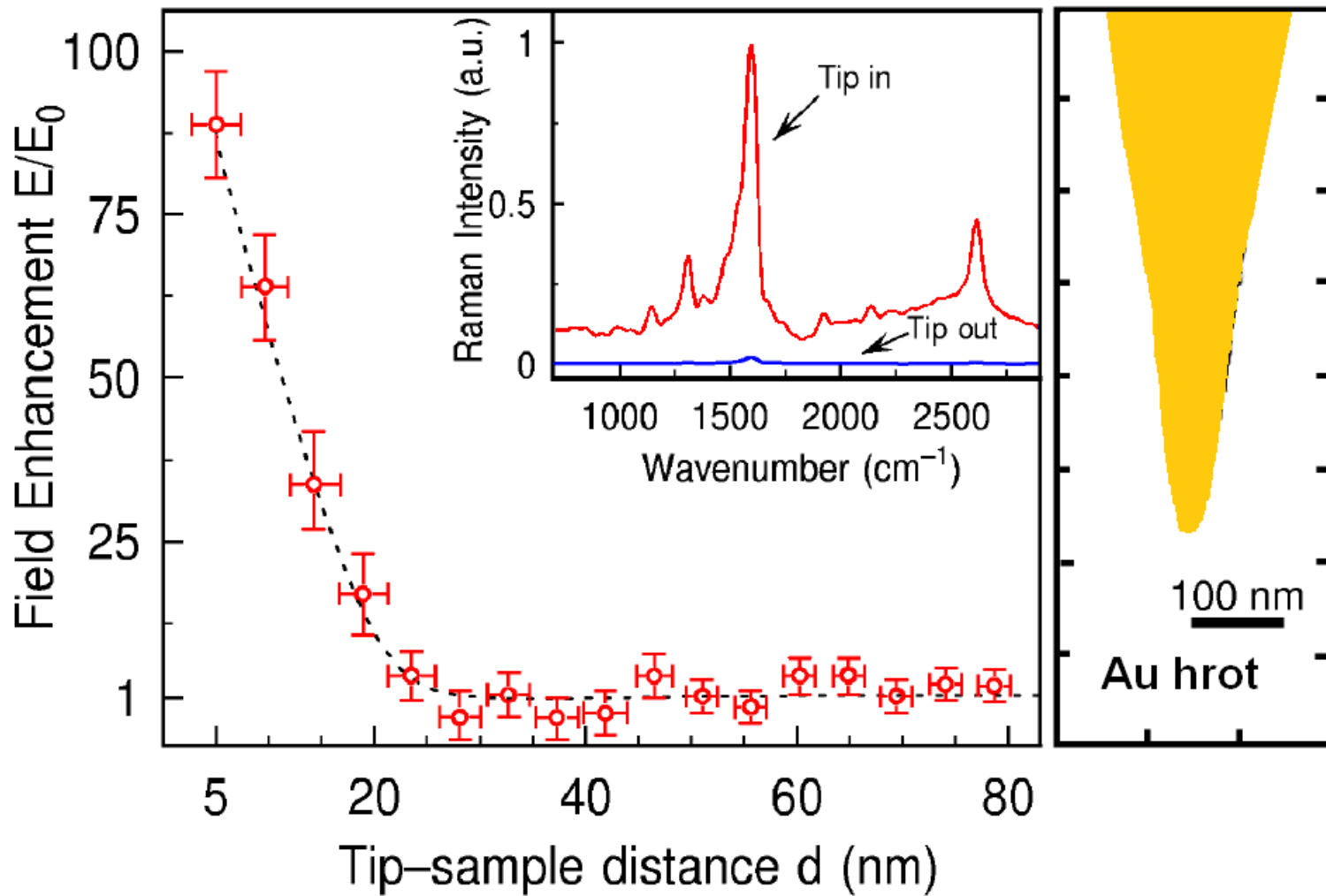

Local field intensity dependence (logarithmic scale) on the probe-sample distance d .
Here $R=100$ nm, $X=0$ nm, $Y=0$ nm, $Z=1$ nm; light wavelength: **653 nm** and **775 nm**.

Only the area of the sample in contact with the tip experiences enhancement

TERS

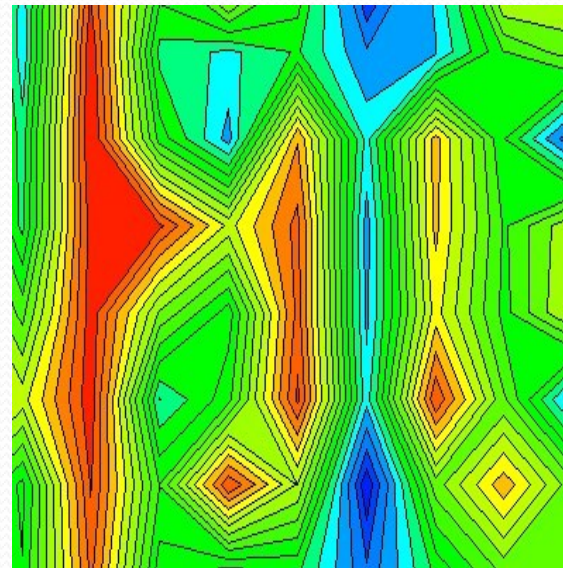
Kombinace

– AFM, Raman nanomapování

Paralelní obrazy křemíkového polovodiče

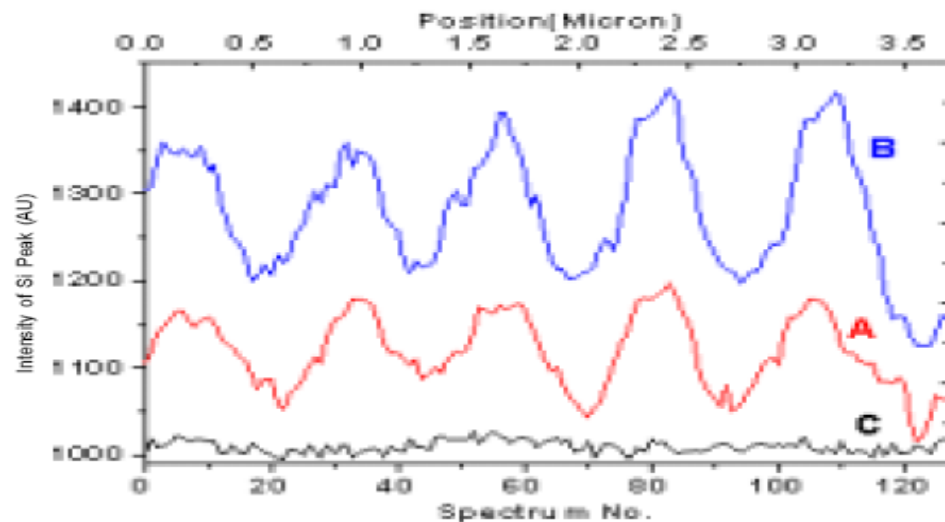
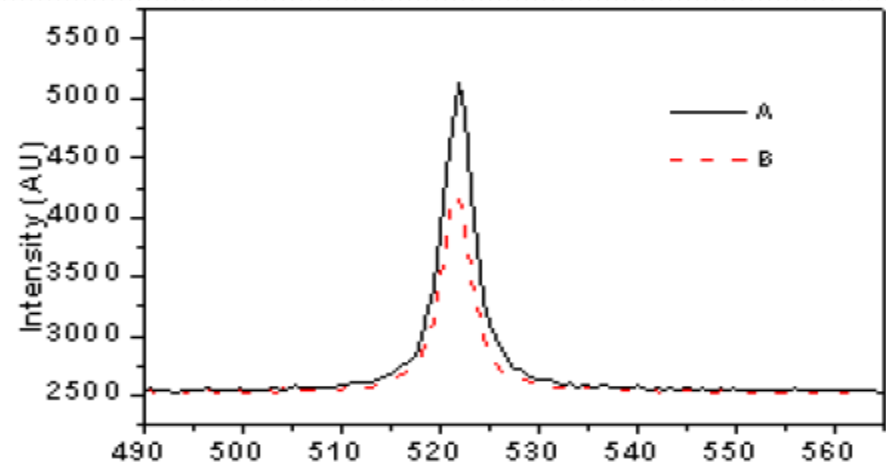
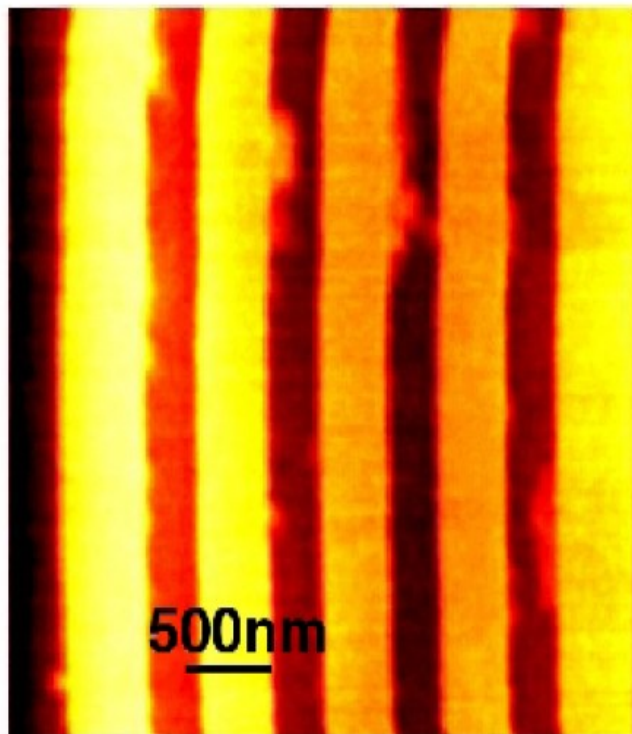
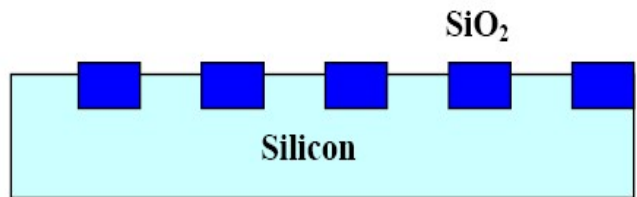
AFM obraz – 9 x 7 μm

Obraz Ramanovy intensity– 520 cm^{-1} ,
stejná oblast

Kombinace

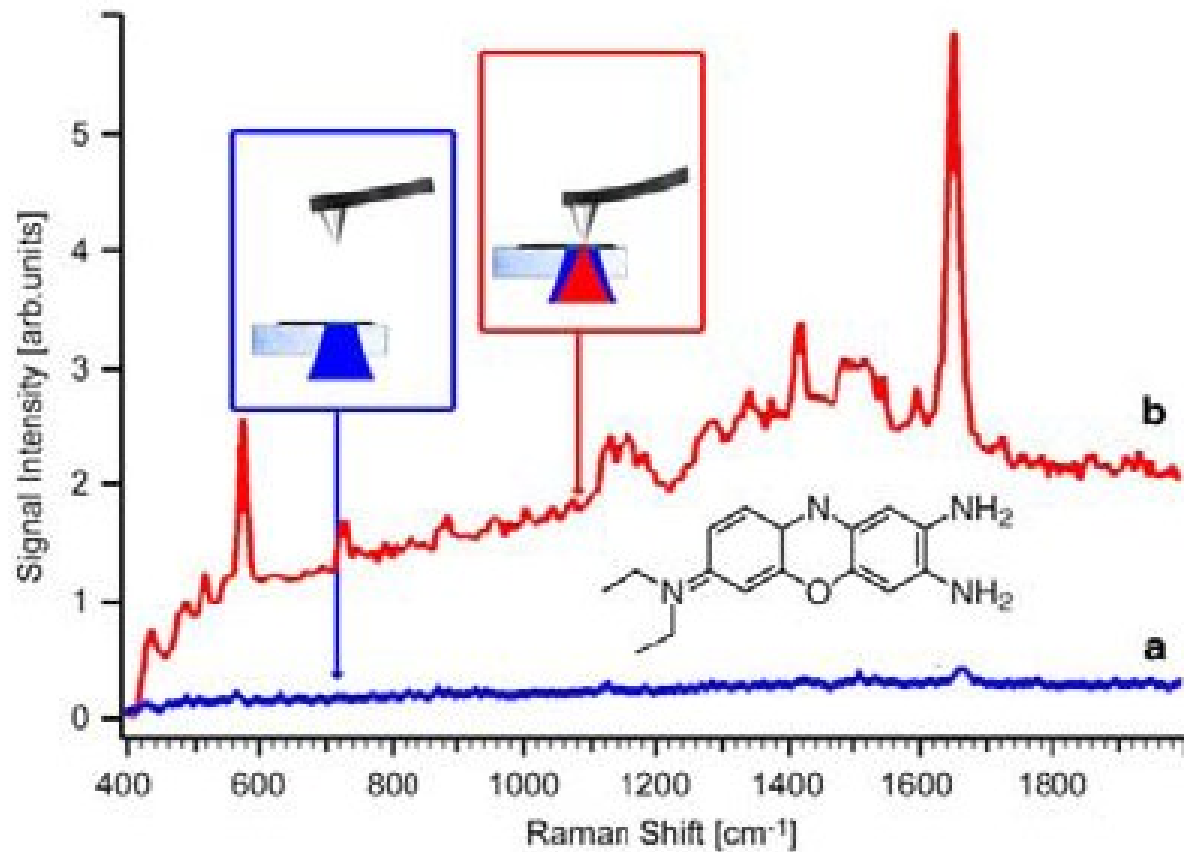
MikroRaman, NSOM zesílený Raman, AFM
Paralelní obrazy křemíkového polovodiče

Kombinace

– TERS, AFM

Aplikace

- podle typu zkoumaného materiálu
  - anorganický
  - organický
  - geologický
  - biologický ...
- podle vhodné instrumentace
  - disperzní vs. FT
  - makro x mikro x nano
- podle způsobu vyhodnocování dat
  - knihovny spekter, „luštění“, chemometrika ...

• **NEDESTRUKTIVNÍ ANALÝZA**

- (a) absence mechanického poškození vzorku**
- (b) vyloučení jakýchkoli chemických změn vzorku vyvolaných měřicím systémem**
- (c) eliminace fotorozkladu materiálu**
- (d) absence tepelného poškození materiálu**
- (e) eliminace nežádoucích biologických procesů**

Aplikace

- **Interpretace spekter – strukturní analýza, identifikace látek – knihovny spekter**
- **Intenzita pásů – kvantitativní analýza**
- **Časově rozlišená spektra – kinetické studie**
- **Teplotně závislá spektra**
- **Analýza směsí – identifikace subspekter – faktorová analýza**

Zpracování a analýza spekter

- **VYHODNOCOVÁNÍ SPEKTER**
  - ↘ **posouzení řada vlivů způsobujících variabilitu dat**
  - ➔ **MULTIVARIAČNÍ METODY ANALÝZY DAT**
    - ➔ **faktorová analýza, PCA**
    - ➔ **shluková analýza**
    - ➔ **neuronové sítě**

Studované materiály

VZORKY – pevné látky, kapaliny, fázové rozhraní

- příklady

- **anorganické** - *korozní vrstvy, povrchy pevných disků, křemík, amorfní uhlík, diamanty*
- **organické** - *supramolekulární systémy, kontaminanty v životním prostředí*
- **polymery** - *fotolabilní materiály*
- **biologické** - *in vitro, in vivo*
- **geologické** - *minerály, horniny*
- **archeologické** - *od paleolitu po novověk*

Studované materiály

GEMMORAMAN	- 1980	drahokamy
FRESCORAMAN	- 1980	anorg. barviva
ICONORAMAN	- 1985	org. barviva
PETRORAMAN	- 1995	kameny
RESINORAMAN	- 1995	amorf. org. m.
TISSUERAMAN	- 1997	tkáně
CERAMORAMAN	- 1998	keramika
METALLORAMAN	- 1999	koroze kovů
VITRORAMAN	- 1999	skelný stav
CLIMATORAMAN	- 1999	vlivy klimatu na m.

➤ Korozní výzkum

Vzorky

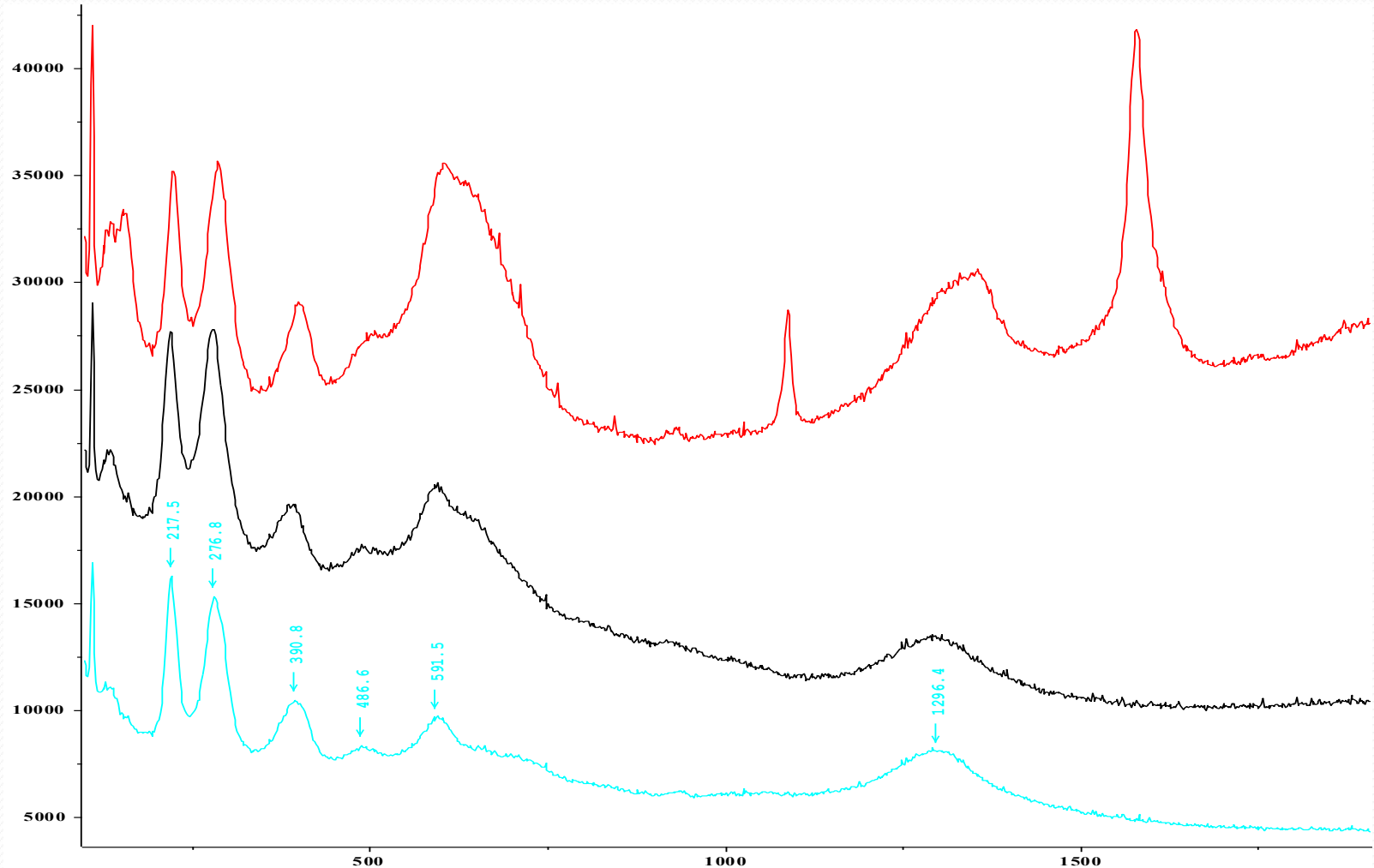
- ocelové a měděné plíšky umístěné v bariéře – model bariéry hlubinného úložiště radioaktivního odpadu
- vzorky z pláště a dalších kovových součástí zařízení

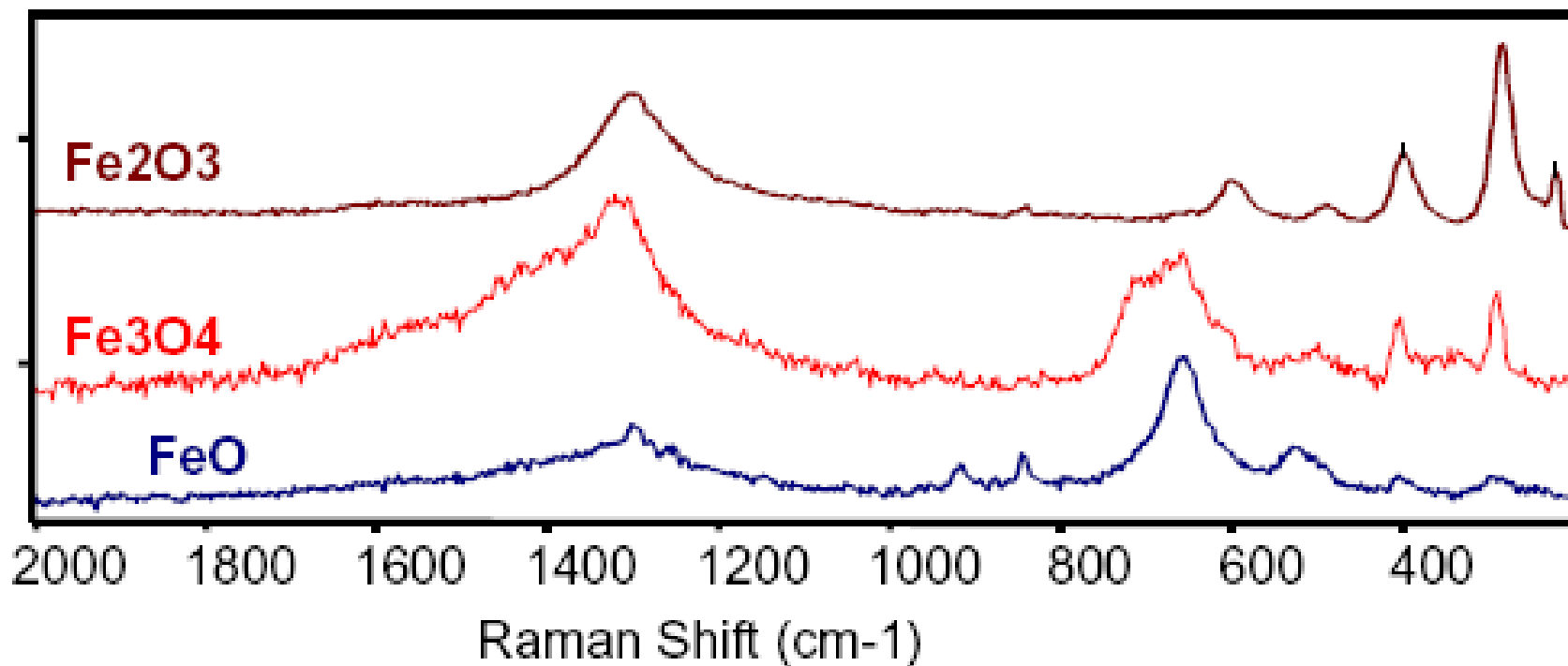

Ramanova mikrospektroskopie

- ocelový vzorek

Studované materiály

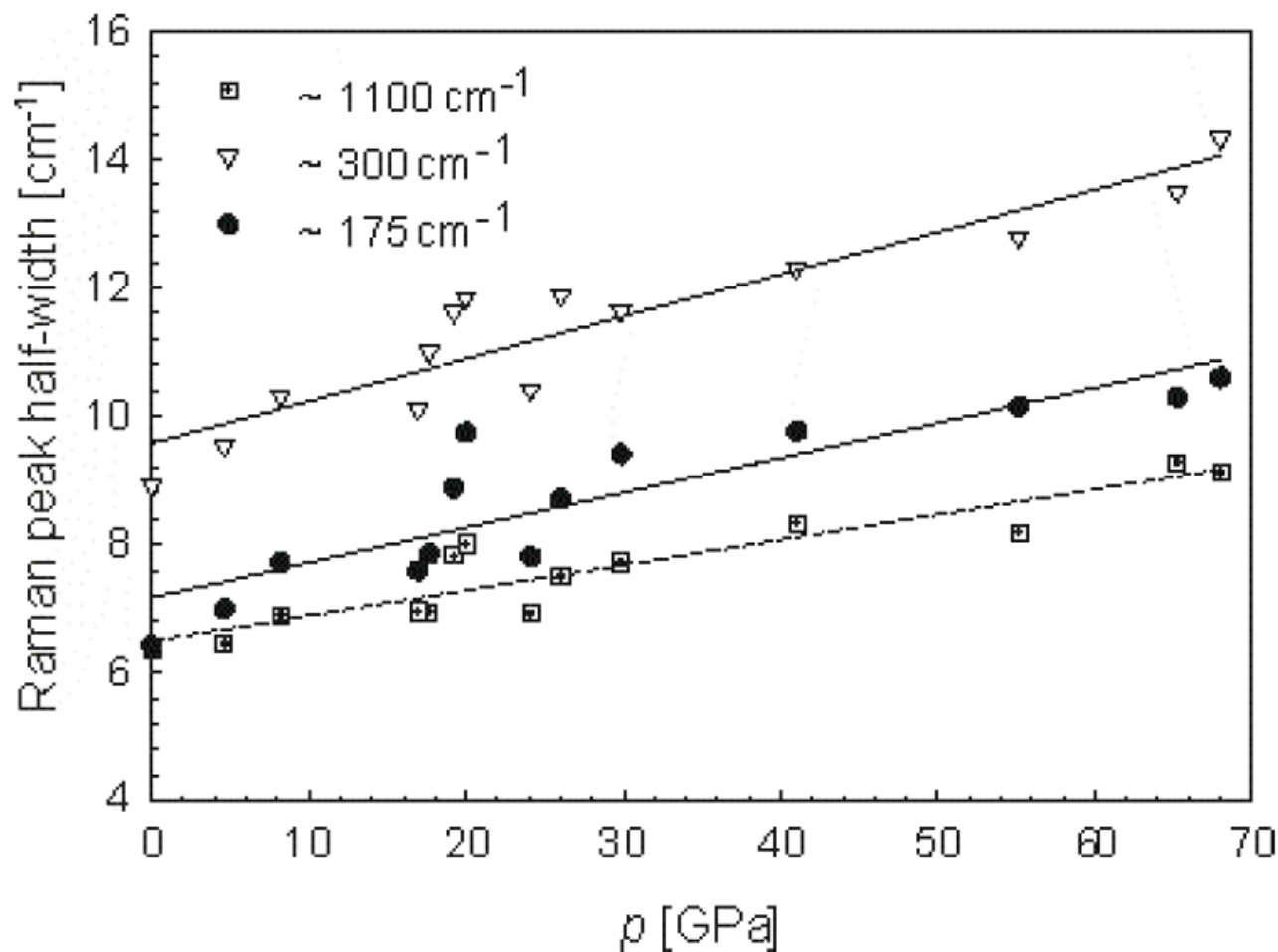

Ramanova mikrospektroskopie

- ocelový vzorek

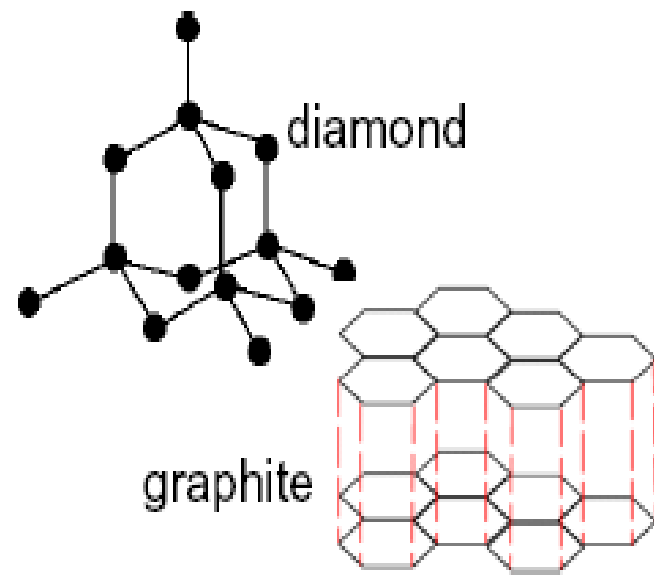
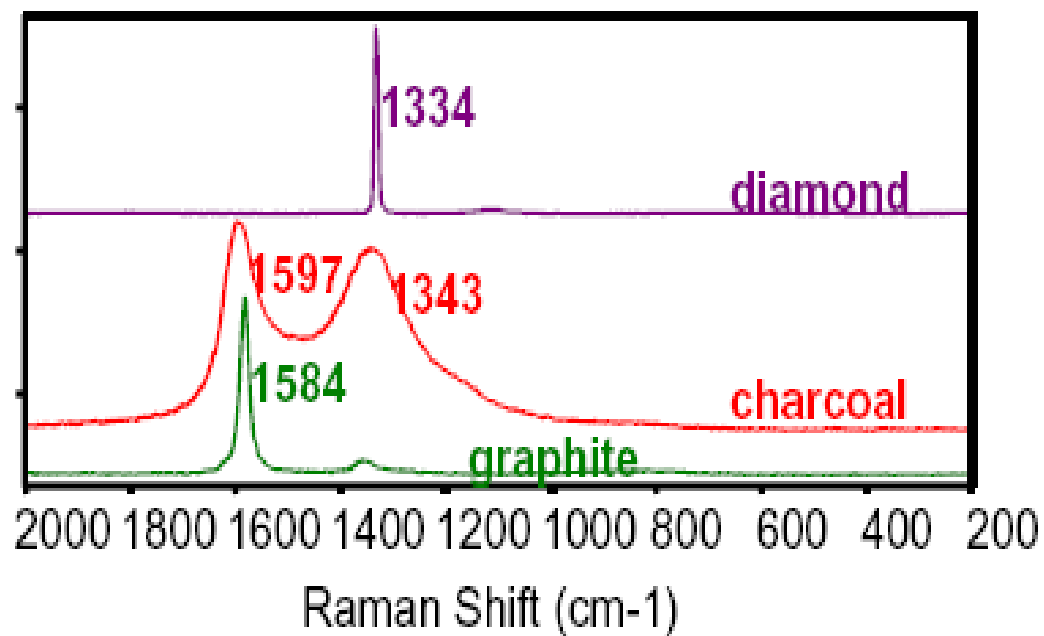
vlnčet (cm ⁻¹)	Přirazení
219	Hematite Fe₂O₃(220-225 s)
278	<u>Hematite (287-293 s)</u> , <u>Lepidocrocite γ-FeOOH(257)</u> , <u>Goethite α-FeOOH(300)</u> , <u>Calcite (~280)</u>
392	<u>Hematite Fe₂O₃(398)</u> , <u>Goethite α-FeOOH(386,393 s)</u>
497	<u>Ilmenit FeTiO₃{Geikielite MgTiO₃}</u> (490), <u>Hematite Fe₂O₃(496-501)</u>
600	Hematite Fe₂O₃(550-650{730} br/group)
638	<u>γ-Fe₂O₃(640)</u>
700	<u>Maghemite (690)</u> , <u>Chromite FeCr₂O₄ (680)</u> , <u>Ilmenit FeTiO₃{Geikielite MgTiO₃}</u> (720), <u>Montmorillonite (705)</u> , <u>Goethite α-FeOOH (680 br)</u> , <u>Calcite CaCO₃(704)</u>
1084	<u>Siderite FeCO₃(1084-1088)</u> , Calcite CaCO₃(1088)
1358	Graphite (1370 br) , <u>Hematite (1300 - second order)</u> ,
1578	Graphite C (1583)
1612	C

Dolomit – vliv tlakové vlny na šířku pásů

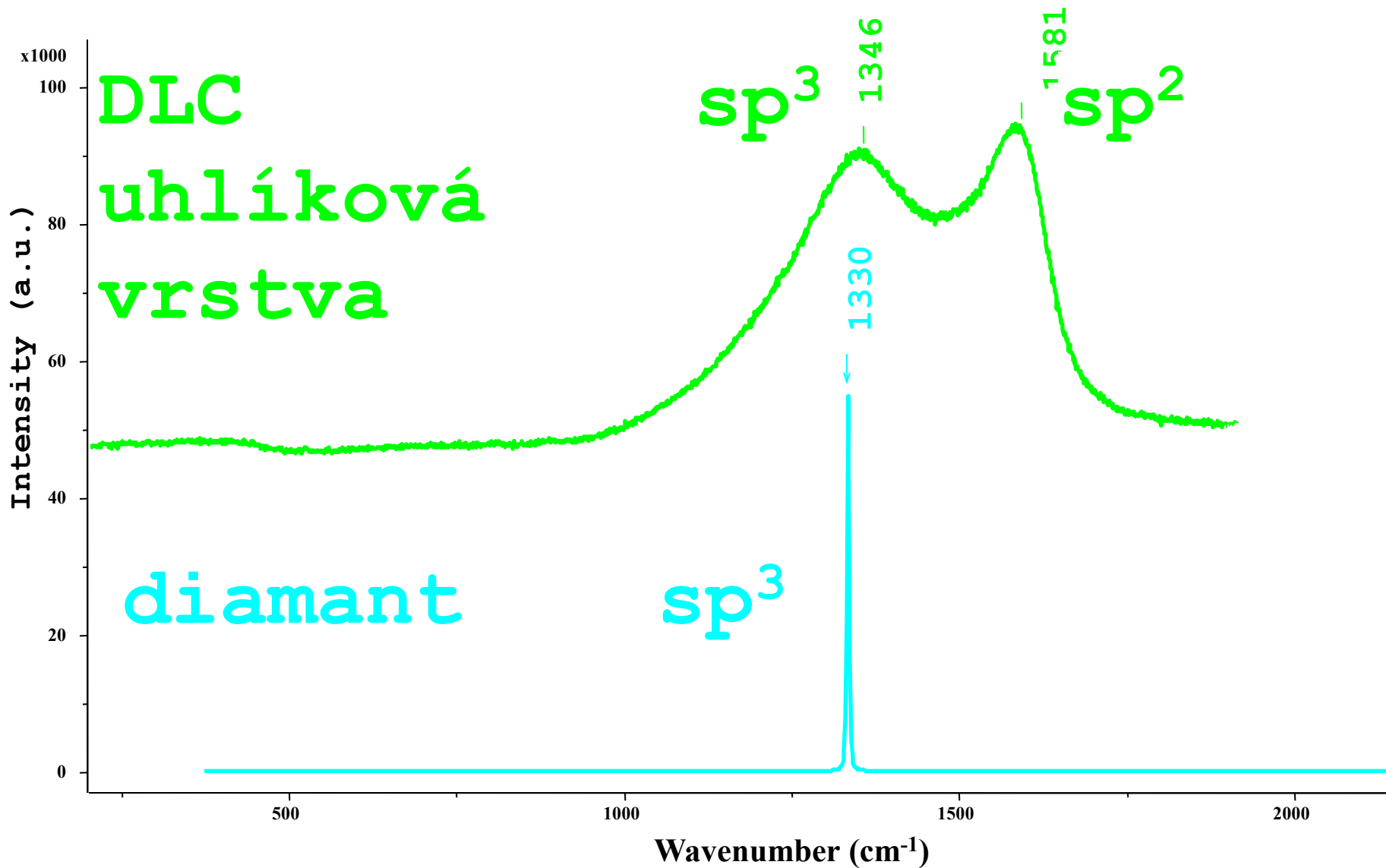

Skála R., Ederová J., Matějka P., Hörz F.,
“Mineralogical investigations of experimentally shocked dolomite: Implications for the outgassing of carbonates”,
v **Catastrophic Events and Mass Extinctions: Impacts and Beyond**, Geological Society of America, Boulder, Colorado USA. 2002, strany 571-585. ISBN 1-8137-2356-6

Studované materiály

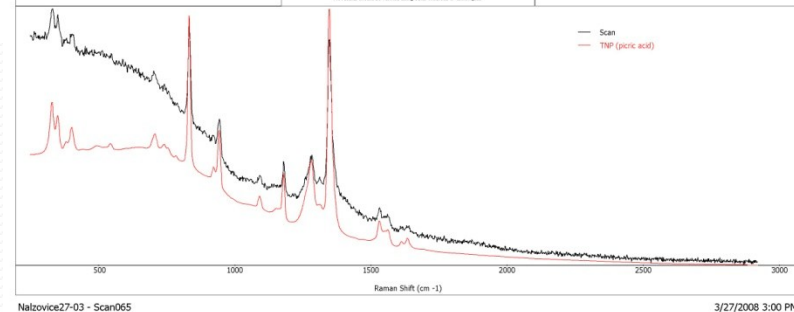
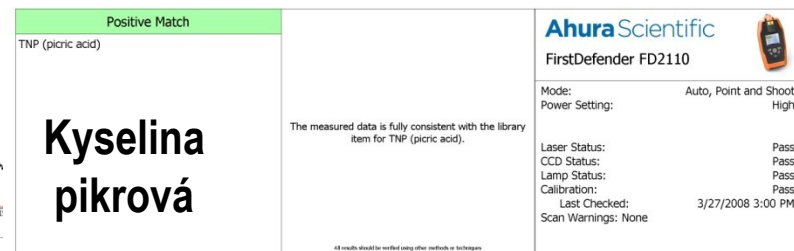
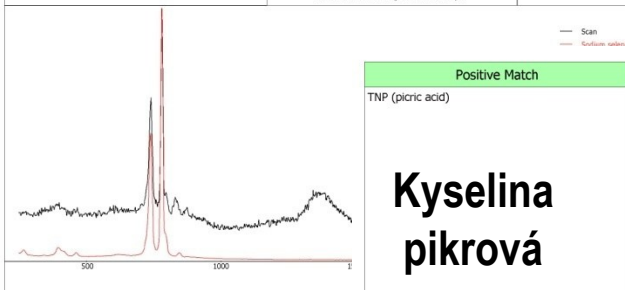
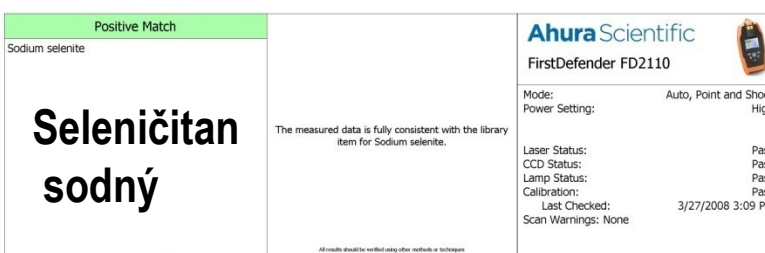

Analýza uhlíkatých materiálů

Terénní měření

- Přenosný dispersní Ramanův spektrometr – AHURA
- Nalžovice – areál bývalého statku

Terénní měření

- Přenosný dispersní Ramanův spektrometr – AHURA

Polovodičové materiály

Spektrometry přizpůsobené průmyslovým podmínkám

ANALÝZA MATERIÁLŮ – polovodiče - křemík

- kontrola povrchu pevných disků, Seagate 1992

- magnetických hlav

- uhlíkové materiály

Ropné produkty

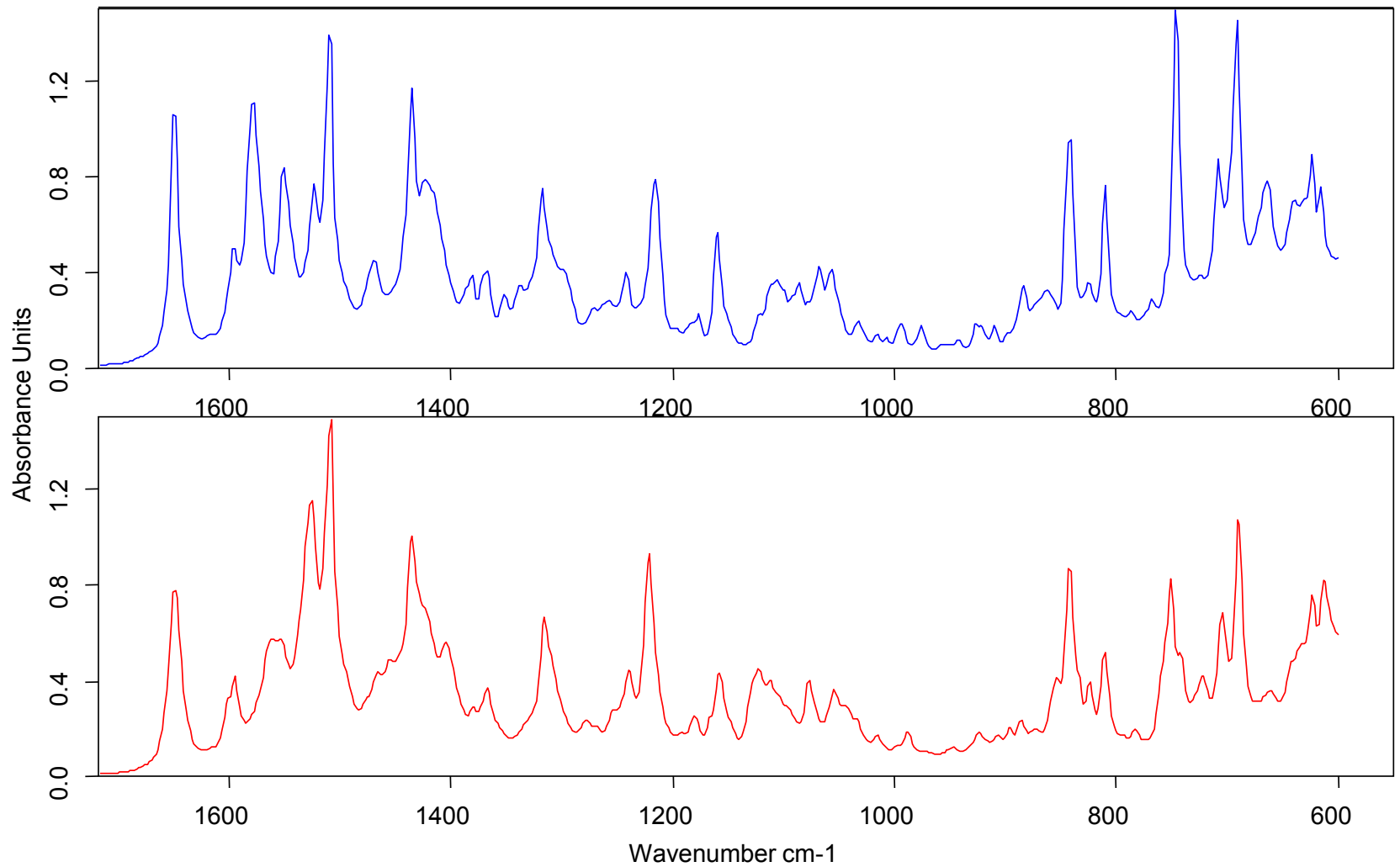
Spektrometry přizpůsobené průmyslovým podmínkám -
ANALÝZA ropných produktů -
stanovení oktanového čísla
analýza automobilových olejů

Léčiva

Ramanova spektroskopie – přínos pro polymorfní studie

- Studium přesycených roztoků a agregátů – identifikace povahy polymorfu před jeho vznikem identifikací intermolekulárních interakcí
- Studium přechodů anebo desolvatace za proměnné teploty (ve spojení s faktorovou analýzou)
- Vibrace mřížky u nízkých vlnočtů

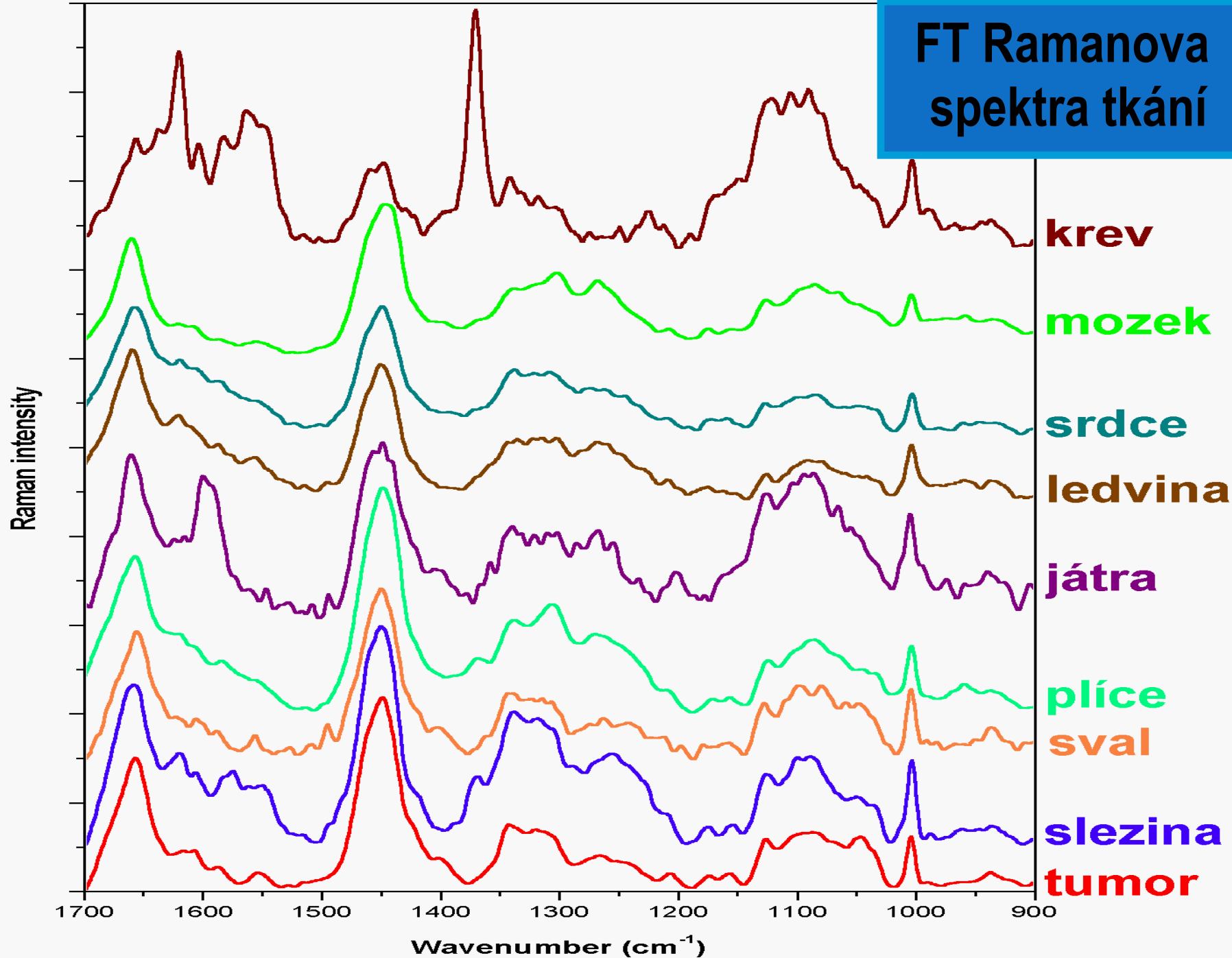

Srovnání FT-Ramanových spekter dvou polymorfů

Kontrola kvality potravin

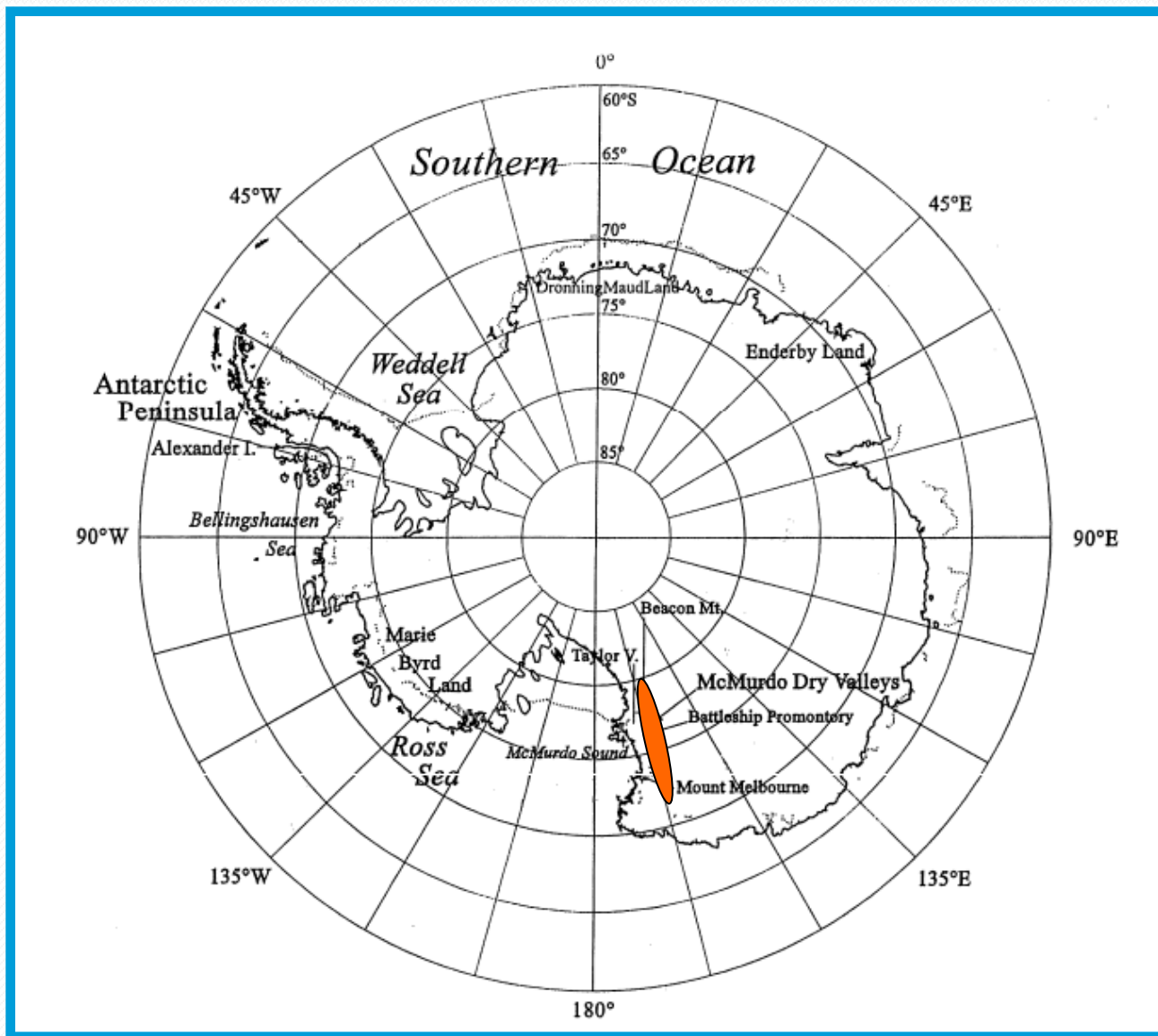
- **ANALÝZA PŘÍRODNÍCH VZORKŮ**
  - **ZELENINA, OVOCE**
- **ANALÝZA PRODUKTŮ POTRAVINÁŘSKÉHO PRŮMYSLU**
  - **MED, OVOCNÉ ŠTÁVY, SIRUPY, ŠKROB**
  - **KAKAOVÉ MÁSLA, OLEJE, TUKY**
  - **MASO**
  - **PŘÍRODNÍ BARVIVA**

FT Ramanova spektra tkání

Život v extrémních podmínkách

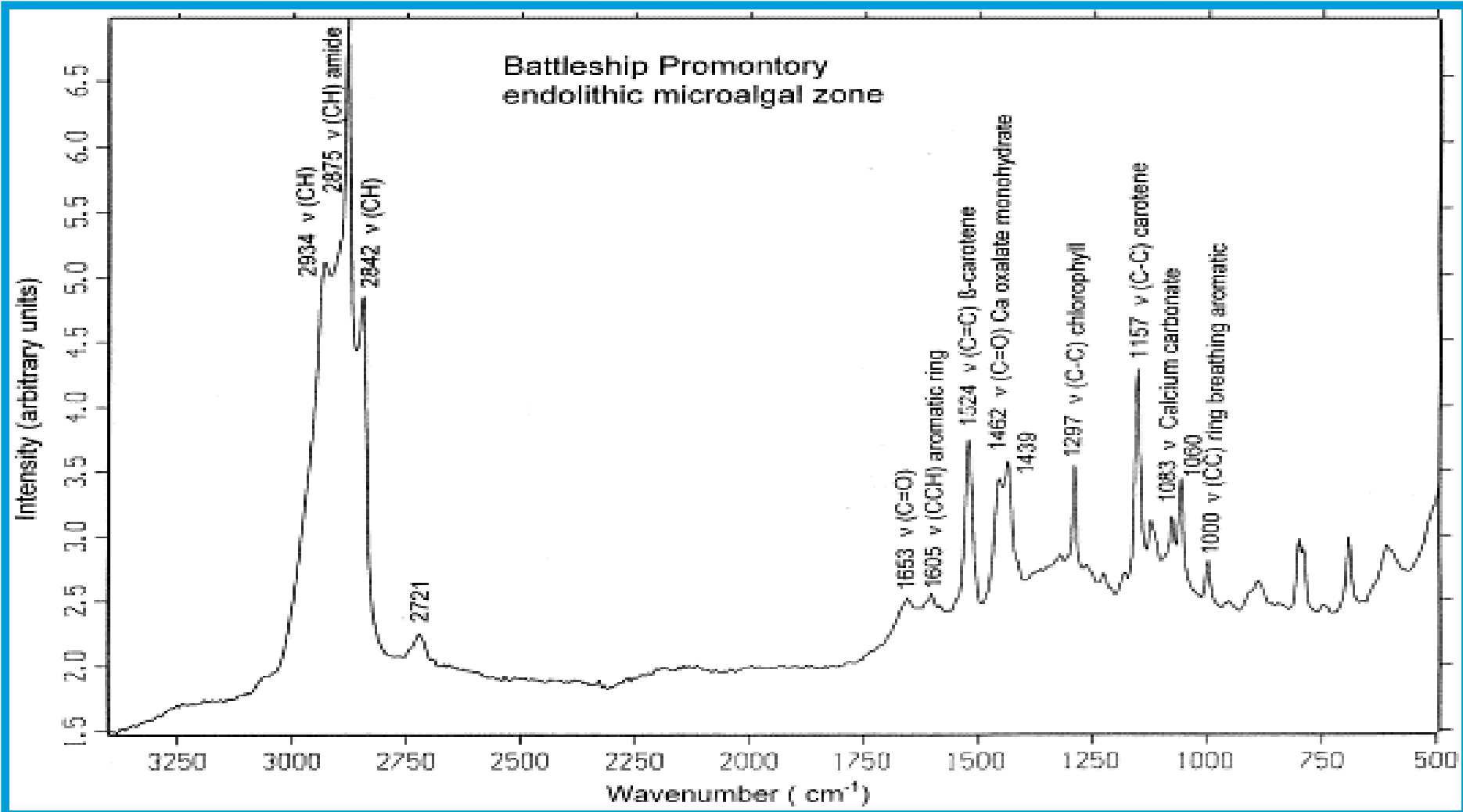
• ANTARKTIDA

Život v extrémních podmínkách

FT Ramanovo spektrum - endolithické společenství

D.D. Wynn-Williams, H.G.M. Edwards
Planetary and Space Science **48** (2000) 1065.

Život na Marsu ?

• **DETEKCE BIOMOLEKUL**

- pigmenty a chinoidní látky chránící před UV zářením
- pigmenty potřebné pro fotosyntézu
- šťavelany a další látky typické pro primitivní organismy v Antarktidě

■ **VYUŽITÍ Ramanovy spektroskopie**

- snadná detekce a identifikace pigmentů
- snadná detekce a identifikace chinoidních látek
- možnost detekce dalších organických i biogenních anorganických látek

Život na Marsu ?

■ Metodická příprava

➤ vývoj spektrometru MaRS (microscope and Raman spectrometer)

↳ miniaturní, lehký, a přitom robustní

↳ prototyp - Montana State University

D.L. Dickensheets, D.D. Wynn-Williams, H.G.M. Edwards, C. Schoen, C. Crowder, E.M. Newton, *Journal of Raman Spectroscopy* **31** (2000) 633.

Předměty kulturního dědictví

• PIGMENTY - modré

Table 1
Blue pigments analysed with the Bruker FT-Raman spectrometer ($\lambda_0 = 1064$ nm)

Name and composition	Band wavenumber ^a /cm ⁻¹ and relative intensity ^b	Experimental details ^c	Notes	Figure
<i>Azurite</i> basic copper(II) carbonate, $2\text{CuCO}_3 \cdot \text{Cu}(\text{OH})_2$	86m, 115vw, 137vw, 155vw, 177w, 249m, 282w, 332vw, 401vs, 739vw, 765w, 838w, 938w, 1096m, 1427m, 1459vw, 1578w	8 cm ⁻¹ , 16 mW, 500 scans	Mineral	Fig. 1
<i>Egyptian blue</i> calcium copper(II) silicate $\text{CaCuSi}_4\text{O}_{10}$	431m, 465m, 1086w	8 cm ⁻¹ , 3 mW, 500 scans	3000 BC. Mineral also known as cuprorivaite	Fig. 2
<i>Indigo</i> indigotin, $\text{C}_{16}\text{H}_{10}\text{N}_2\text{O}_2$	98w, 136w, 172vw, 181vw, 236w, 253m, 265w, 277w, 311w, 320vw, 468vw, 546m, 599m, 676w, 758w, 862vw, 871vw, 1015w, 1149vw, 1191vw, 1226w, 1248w, 1310m, 1363w, 1461w, 1483w, 1572vs, 1584s, 1626w, 1701w	2 cm ⁻¹ , 60 mW, 250 scans	Extract from plant leaf (BC)	Fig. 3
<i>Lazurite</i> S_3^- and S_2^- in a sodium alumino-silicate matrix, $\text{Na}_8[\text{Al}_6\text{Si}_6\text{O}_{24}]\text{S}_n$	352s(sh), 378s, 549s	8 cm ⁻¹ , 30 mW, 200 scans	Mineral lapis lazuli. Synthetic form 1828 (ultramarine blue)	Fig. 4

^a ± 1 cm⁻¹.

^b s, strong; m, medium; w, weak; v, very; sh, shoulder; br, broad.

^c Resolution, power at the sample, number of scans.

Předměty kulturního dědictví

- PIGMENTY - modré

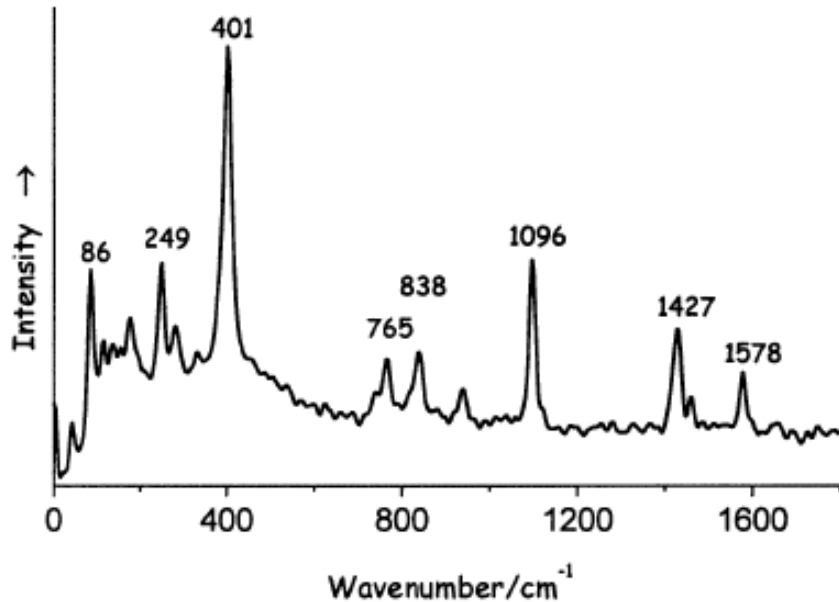

Fig. 1. Azurite, $\lambda_0 = 1064$ nm, 16 mW.

<http://www.chem.ucl.ac.uk/resources/raman/index.html>

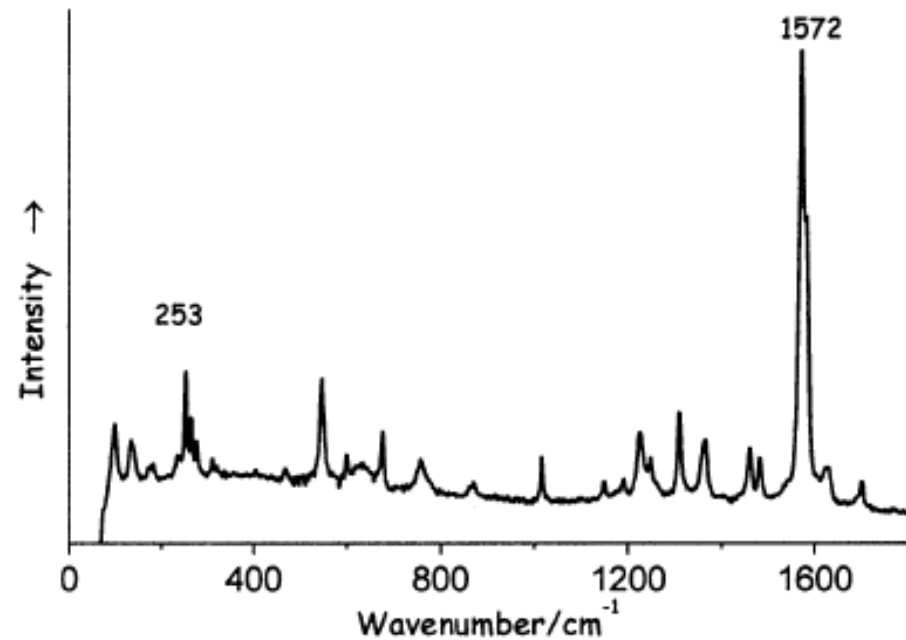

Fig. 3. Indigo, $\lambda_0 = 1064$ nm, 60 mW.

Předměty kulturního dědictví

• PIGMENTY - červené

Table 2
Red pigments analysed with the Bruker FT-Raman spectrometer ($\lambda_0 = 1064 \text{ nm}$)

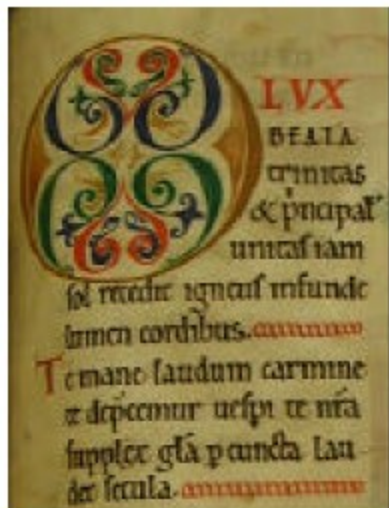
Name and composition	Band wavenumber ^a /cm ⁻¹ and relative intensity ^b	Experimental details ^c	Notes	Figure
<i>Carmin</i> carminic acid, C ₂₂ H ₂₀ O ₁₃	465w, 474w, 1108w, 1257m, 1314s, 1440m, 1489m, 1529m, 1645m	4 cm ⁻¹ , 16 mW, 2000 scans	Scale insect, cochineal (Aztec)	Fig. 5
<i>Kermes</i> kermesic acid, C ₁₆ H ₁₀ O ₈	1451vw, 1603w	4 cm ⁻¹ , 16 mW, 2000 scans	Scale insect, kermes (antiquity)	Fig. 6
<i>Litharge</i> tetragonal lead(II) oxide, PbO	83w, 147vs, 289vw, 339w	4 cm ⁻¹ , 270 mW, 100 scans	Antiquity	Fig. 7
<i>Madder</i> mainly alizarin, 1,2-dihydroxyanthraquinone, C ₁₄ H ₈ O ₄	239w, 485m, 841w, 1189m, 1221w, 1292m, 1327m, 1354w, 1482s, 1519m, 1577w, 1635w(br)	8 cm ⁻¹ , 26 mW, 100 scans	Dyestuff from the plant <i>Rubia Tinctorium</i>	Fig. 8
<i>Mars red</i> synthetic iron(III) oxide, Fe ₂ O ₃	294vw	8 cm ⁻¹ , 4 mW, 200 scans	Middle 19th C	Fig. 9
<i>Realgar</i> α -arsenic(II) sulfide, As ₄ S ₄	56vw, 61vw, 66vw, 125vw, 144m, 167w, 172w, 183s, 193s, 213vw, 231s, 329vw, 344m, 355s, 369w, 375vw	0.5 cm ⁻¹ , 8 mW, 100 scans	Mineral	Fig. 10
<i>Red lead</i> dilead(II) lead(IV) oxide, Pb ₃ O ₄	65w, 122vs, 144m, 148m, 150m, 224w, 232w(sh), 314w, 391w, 456vw, 477vw, 550vs	1 cm ⁻¹ , 14 mW, 100 scans	Antiquity	Fig. 11
<i>Tyrian purple</i> 6,6'-dibromo-indigotin, C ₁₆ H ₁₀ Br ₂ N ₂ O ₂	110m, 126m, 190m, 308m, 386w, 693m, 750m(sh), 760m, 1051m, 1105w, 1212w, 1254m, 1304w(sh), 1312w, 1366w, 1444w, 1565s(sh), 1584s, 1626w, 1702m	4 cm ⁻¹ , 8 mW, 2000 scans	Marine mollusc extract (1400 BC)	Fig. 12
<i>Vermilion</i> α -mercury(II) sulfide, HgS	253vs, 284w, 343m	1 cm ⁻¹ , 8 mW, 100 scans	Mineral (cinnabar) and synthetic (8th C)	Fig. 13

Předměty kulturního dědictví

Professor RJH Clark and Professor IP Parkin, Christopher Ingold Laboratories, University College London.

The first aim of the project was to purchase and set up a new Raman system at UCL, thereby to undertake key projects concerned with the Raman-based characterisation of pigments and their degradation products on some of the most important artwork available for study. The second aim was to develop the use of RM for the characterisation of metal oxide and sulfide films on plate glass.

1.1 Anglo-Saxon (AS) Manuscripts (mss.)

1.4 Postage Stamps

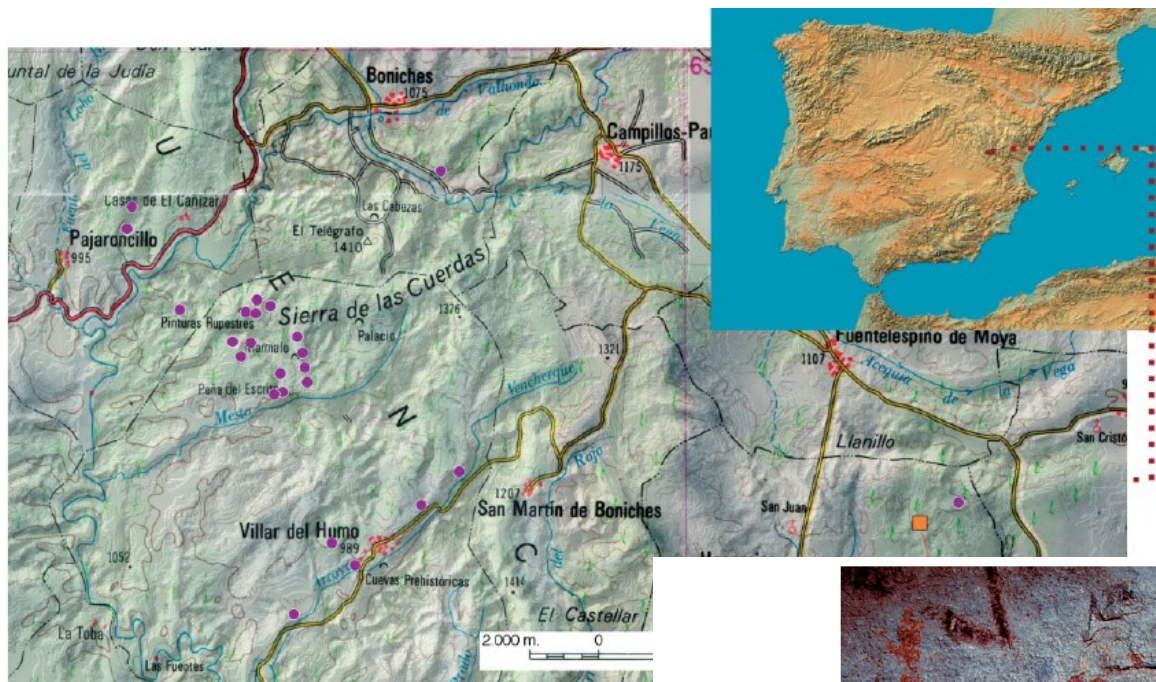

<http://www.chem.ucl.ac.uk/resources/raman/index.html>

Analysis of 16th Century Qazwini Manuscripts by Raman Microscopy and Remote Laser Raman Microscopy
Robin J.H Clark and Peter J. Gibbs

Raman Microscopy of a 13th Century Illuminated Text
R. J. H. Clark and P. J. Gibbs

Introduction to Raman microscopy of prehistoric rock paintings from the Sierra de las Cuerdas, Cuenca, Spain

Figure 1. Location of rock art sites at the Sierra de las Cuerdas, and its art sites, and the orange square indicates the approximate location of C

Figure 3. Photograph of some pictographs in panel 2 at Cueva del Tío Modesto. The samples 12-CTM:077 (orangish line), 13-CTM:122 (bowyer) and 16-CTM:129 (zigzag) have been extracted from these pictographs (Fig. 2). The rose sandstone substratum, the blue-greyish crust and the flaking effect on the panel surface are evident.

JOURNAL OF RAMAN SPECTROSCOPY

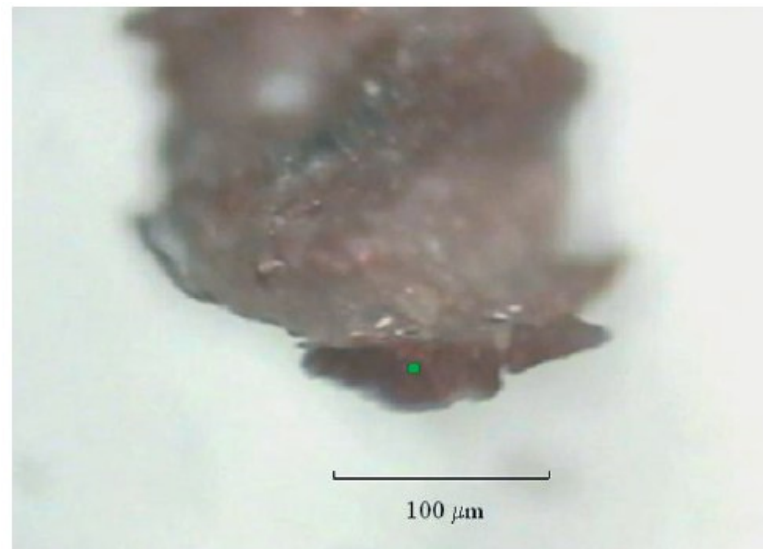
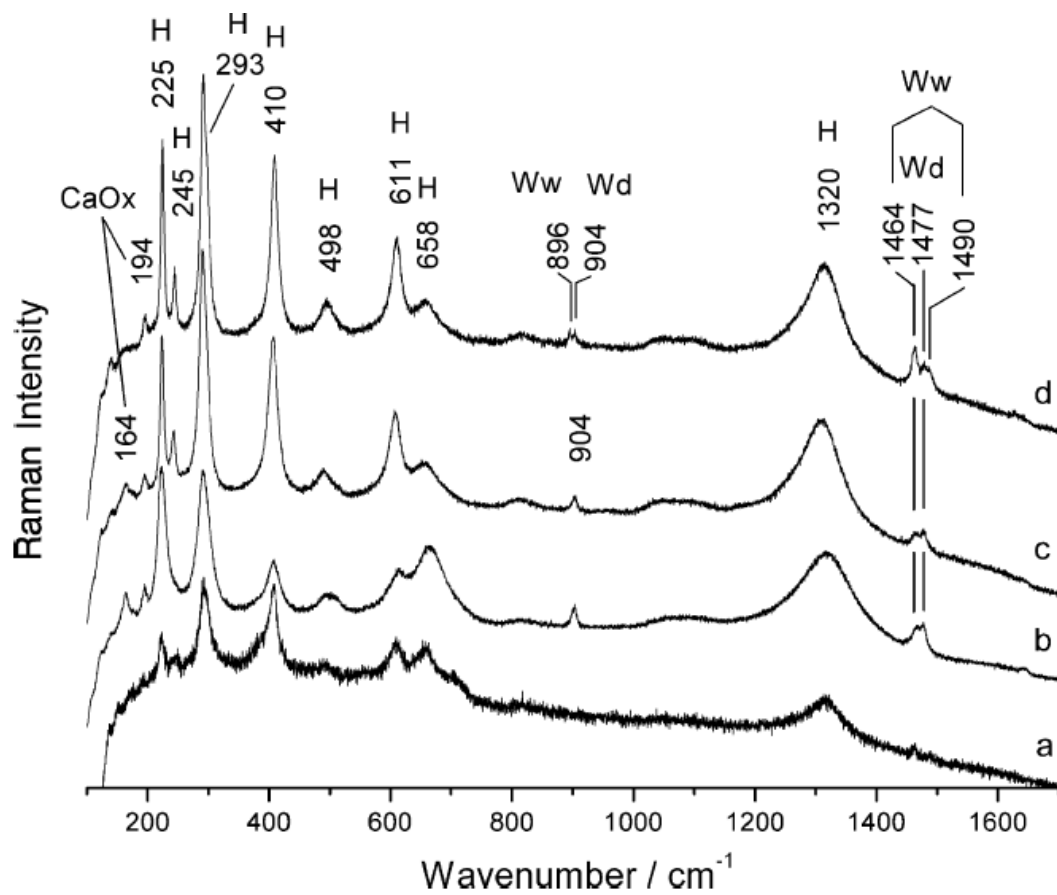
J. Raman Spectrosc. 2006; **37**: 1054–1062

Published online in Wiley InterScience

(www.interscience.wiley.com) DOI: 10.1002/jrs.1588

Předměty kulturního dědictví

Introduction to Raman microscopy of prehistoric rock paintings from the Sierra de las Cuerdas, Cuenca, Spain

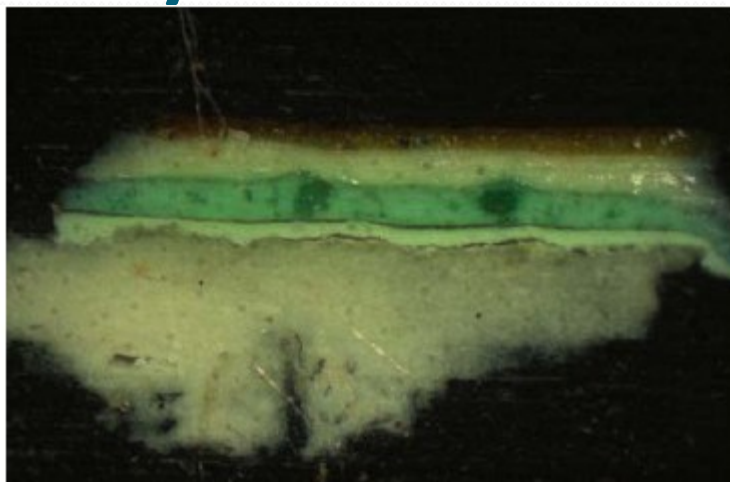

Figure 6. Microphotograph of the sample of pigment 13-CTM:122 with 10x objective. Two particles of red pigment may be distinguished downwards joined to the rose quartz crystals from the sandstone substratum. The small green square indicates the position of the focus to get a Raman spectrum of the pigment.

Předměty kulturního dědictví

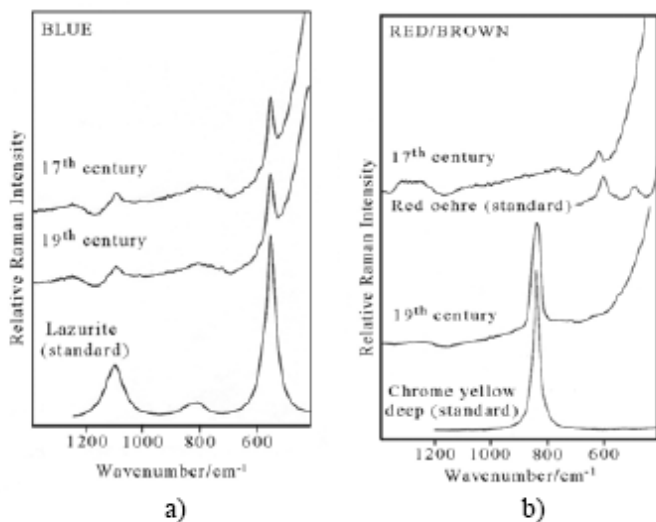
Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering, Vol. 26, No. 2, pp. 103–110 (2007)

Fig. 4. An example of the cross section of two layers of paint in a wall painting

Fig. 2. Details of the two layers of paint from the 17th (middle layer) and from the 19th century (upper and lower layers) from one of the walls in *Sv. Bogorodica Church* in Lešok. (The colour can be seen on the on line Internet issue)

Fig. 3. Micro-Raman spectra of the blue (a) and red/brown (b) paints from the 17th and 19th century wall paintings (in *Sv. Bogorodica Church*, Lešok) and the corresponding referent (standard) spectra of the pigments

Table 1

Identified pigments in the two layers of the wall paintings (17th and 19th century) in Sveta Bogorodica Church in Lešok

Pigment color	17 th century	19 th century
Blue	Lazurite	Lazurite
Red/brown	Red ochre	Chrome yellow deep
Ochre/yellow	No Raman signal	Chrome yellow
Green	No Raman signal	Mixture of lazurite + chrome yellow

Předměty kulturního dědictví

Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering, Vol. 26, No. 2, pp. 103–110 (2007)

ISSN 1857 – 5552

UDC: 543.424.2 : [7.025 : 7.033.2

GHTMDD – 505

Received: August 27, 2007

Accepted: October 26, 2007

Original scientific paper

MICRO-RAMAN SPECTROSCOPIC STUDIES OF BYZANTINE CULTURAL HERITAGE IN REPUBLIC OF MACEDONIA*

Biljana Minčeva-Šukarova¹, Orhideja Grupče¹, Vinka Tanevska¹, Lidija Robeva-Čukovska², Svetlana Mamučevska-Miljković²

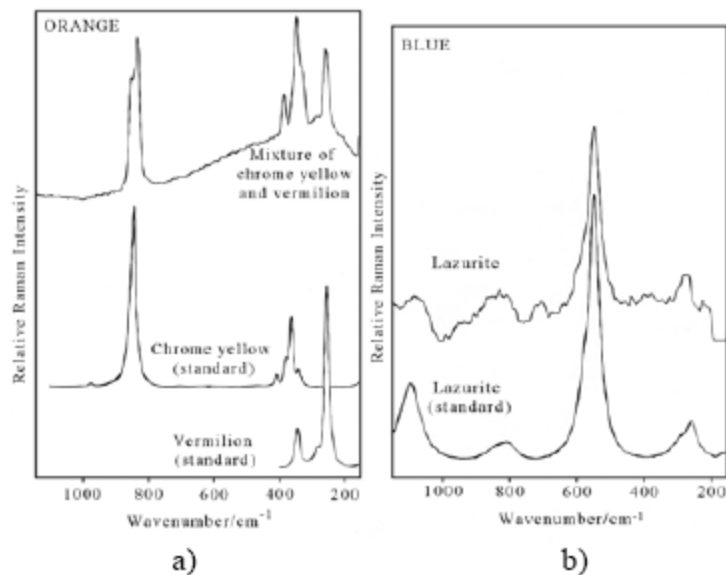

Fig. 6. Micro-Raman spectra of the orange (a) and blue (b) paint from the icon *Trite Arhieri* (Church Sv. Nikola, Ljubanci village)

Fig. 5. Icon by Dičo Zograf: *Trite Arhieri* – Church Sv. Nikola, Ljubanci village (Skopje region). The analyzed paints are marked with arrows

Předměty kulturního dědictví

Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering, Vol. 26, No. 2, pp. 103–110 (2007)

ISSN 1857 – 5552

UDC: 543.424.2 : [7.025 : 7.033.2

GHTMDD – 505

Received: August 27, 2007

Accepted: October 26, 2007

Original scientific paper

MICRO-RAMAN SPECTROSCOPIC STUDIES OF BYZANTINE CULTURAL HERITAGE IN REPUBLIC OF MACEDONIA*

Biljana Minčeva-Šukarova¹, Orhideja Grupče¹, Vinka Tanevska¹, Lidija Robeva-Čukovska²,
Svetlana Mamučevska-Miljković²

Table 2

Pigments analysis of the six icons painted by Dičo Zograf

	Sv. Ilija		Sv. Gjorgji		Sv. Nikola	
	Sv. Petar & Sv. Pavle	Sv. Matej & Sv. Luka	Carski dveri	Apostol Petar	Trite arhierei	Bogorodica
RED	Vermillion	Vermillion	Vermillion	Vermillion	Vermillion	Vermillion
BLUE	Massicot + ivory black	Massicot + ivory black	Prussian blue	Lazurite	Lazurite	Lazurite
YELLOW	–	–	Chrome yellow orange	–	–	Chrome yellow deep + carbon black
ORANGE	Vermillion + chrome yellow deep	–	–	–	Vermillion + chrome yellow deep	Vermillion + chrome yellow deep
GREEN	–	Lazurite + vermilion + chrome yellow	–	–	–	Carbon black +?

Předměty kulturního dědictví

Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering, Vol. 26, No. 2, pp. 103–110 (2007)

ISSN 1857 – 5552

UDC: 543.424.2 : [7.025 : 7.033.2

GHTMDD – 505

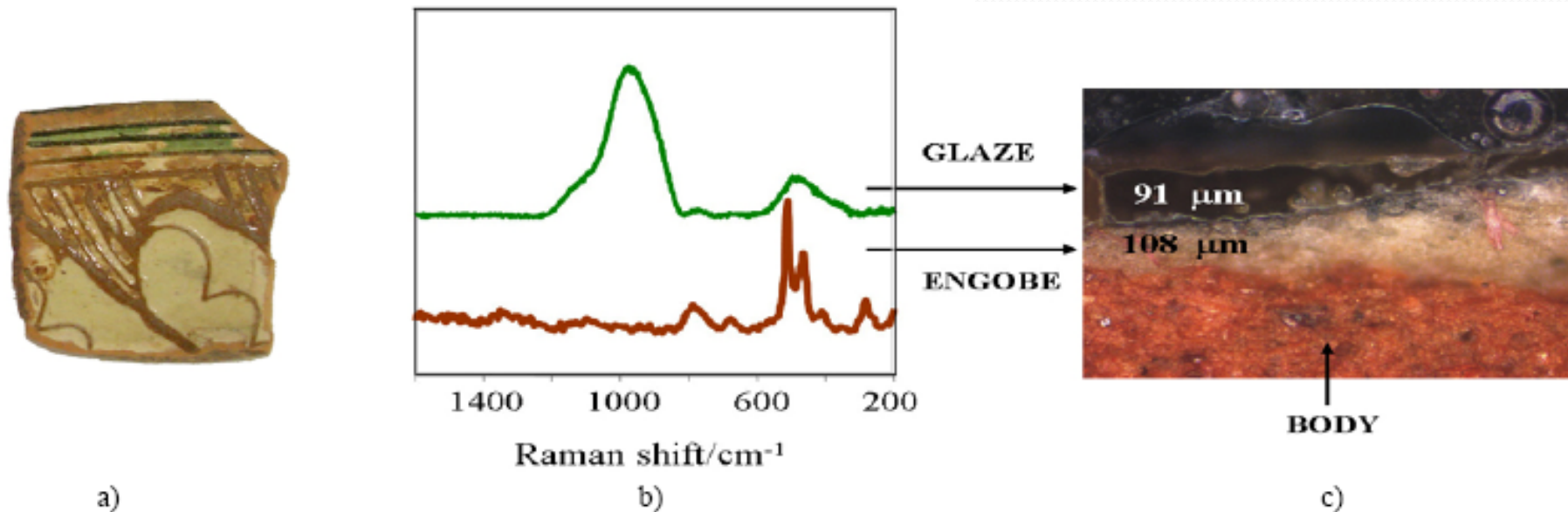
Received: August 27, 2007

Accepted: October 26, 2007

Original scientific paper

MICRO-RAMAN SPECTROSCOPIC STUDIES OF BYZANTINE CULTURAL HERITAGE IN REPUBLIC OF MACEDONIA*

Biljana Minčeva-Šukarova¹, Orhideja Grupče¹, Vinka Tanevska¹, Lidija Robeva-Čukovska²,
Svetlana Mamučevska-Miljković²

Fig. 8. Ceramic sample (MK8) from Markovi Kuli – Prilep (a); its corresponding micro-Raman spectra of the glaze and the engobe (b), and its cross section (c)

Konfokální mikroskopie - fluorescence